

BUDAPEST

A VÁROSLAKÓK FOLYÓIRATA

2016/3

TARTALOM

◀ Elfelejtett érckoszorú	2
<i>Szántó András</i>	

DÉLELŐTT

Az ufó pálya	4
<i>Horváth Júlia Borbála</i>	

TERESEDÉS

Parván a valóság előtt	6
<i>Csontó Sándor</i>	

ÖTVEN ÉV

◀ Sárga telitalpú, piros, kék és zöld pöttyökkel	8
<i>Elek Lenke</i>	

A NAGY HÁBORÚ

Csárdaskirálynő Szibériában	11
<i>Daniss Győző</i>	

FÉNYIRDA

Szobrok Kerekestől	13
---------------------------	----

TÉRKÉPKÉP

◀ Döring háza Pesten, a' Bétsi útszában	14
<i>Holló Szilvia Andrea</i>	

FÉNYIRDA

Titkos udvarok	16
<i>Sebestyén László fotósorozata</i>	

Simplicissimus Budapestje	18
----------------------------------	----

HOSSZÚ TÖRTÉNET

◀ Családi ház és építészet	20
<i>Somogyi Krisztina</i>	

FÉNYIRDA

◀ Köszönet az adományozóknak	24
<i>Lengyel Beatrix</i>	

Mezősi Miklós: Képes fejezetek a budapesti – egyéni/közösségi – közlekedés évszázados történetéből	28
---	----

A derékhad dicsérete	28
-----------------------------	----

Fodor Béla

Hallgatunk egymásra	30
----------------------------	----

Dekor 60/II.	30
---------------------	----

Tavas, fotók és antropológia	30
-------------------------------------	----

Vasarely	31
-----------------	----

És a hullaszag	31
-----------------------	----

Zappe László

ÉTKEZÉSI ÍRÓ

◀ Ami belefér	32
<i>Jolsvai András</i>	

BUDAPEST tervezési-engedélyezési kultúráján mély sebeket (halálos sérüléseket?) ütött a szokásos gyorstalpalás minden jelét magán viselő új építési törvény, meg az azt fabatkára (lásd: hamis aprópénz) váltó, alig néhány hónapos kormányrendelet. És senkit sem vigasztal, hogy csak a háromszáz hasznos négyzetméternél kisebb lakóingatlanokra vonatkozik, ahogy az sem, hogy nem csupán Budapestre, miközben azt is tudja minden érintett, hogy az engedélyezési eljárás sok ponton indokolatlanul bürokratikus volt, arról nem is beszélve, hogy amit fentebb kultúrájának neveztünk, az gyakran igen messze esik a kultúrától. De ezen persze más módon is kellett, sőt, csakis úgy kellett volna segíteni, hogy a politika a fürdővízzel együtt ne öntse ki a gyereket. Teljes titokban, mindenféle érdemi egyeztetést mellőzve a társadalmi munkamegosztásban szerepet vállaló, intézményesült szakmai körökkel. A hatalom az ő fejükkel ment neki a falnak.

Ez a módszer – bürokrácia-mentesítés – mostantól a problémák megoldására olyasfajta radikális megoldást preferál, mint ha az orvos a gyomorpanaszokkal hozzá forduló sebeshez irányítaná, hogy közvetlen kapcsolatot operáljon a nyelőcső és a végbél között, kiiktatva minden gondot okozó, bár a folyamat egészéhez köztudottan nélkülözhetetlen, nyilvánvalóan szükséges szerveket. Nem kétséges persze, ez a „kényelmes” megoldás. Igaz, a beteg belehal. Ne legyenek illúzióink, mindaddig ez marad most már az államorvosi protokoll, amíg azok, akiknek már a szájáig ér a következmény, nem veszik maguknak a bátorságot, hogy akár a saját hajjuknál fogva kihúzzák magukat a... tudják miből.

Néhány hete a Magyar és a Budapesti Építész Kamara a FUGÁ-ban tett kísérletet arra, hogy az építész-társadalom szép számban jelenlévő tagjainak elmagyarázzák a vezetőik, milyen lépések során és hogyan alakult ki ez a helyzet, de kiutat, érvényes tanácsokat már csak azért sem tudtak adni az erre éhes közönségnek, mert még mindig reményt fűznek ahhoz, hogy el tudnak érni legalább néhány változtatást. Hiszen – bár post festa – folynak még az egyeztető tárgyalások, amelyek eredménye átláthatóbbá tehetné a helyzetet, eszközöket adhat a tervezési-engedélyezési folyamat sarokba szorított szereplőinek.

A most született szabályozás ugyanis az építész-tervezőt tételezi a teljes építési folyamat főszereplőjének. Anélkül, hogy az építettnél nagyobb közösség – a helyi társadalom – szempontjait érvényesíteni hivatott hatóságnak vagy akár az építési tevékenységben közvetlenül érintetteknek is lapot osztana. A tervezés alapját képező hivatalos szakvélemények beszerzését a szabályozás ugyancsak a tervezőre bízta, anélkül, hogy ezeknek a szakhatóságoknak – hiszen nem az eddigi építési engedélyező kéri – kötelezővé tennék: álljanak határidőre a minden felelősséget vállalni kényszerülő építész-tervező rendelkezésére. Akiknek szakmai szervezeteik vezetői most azt tanácsolják: az eddig elvégzendő egyeztetési feladatokból mindent vállaljanak magukra, amit csak lehet, hogy később azok elmaradását ne rajtuk kérjék számon. Mert nem lesz más, akin számon kérjék.

A háromszáz hasznos négyzetméter alapterületű új lakóépületeknél az építetett mostantól csak bejelentési kötelezettség terheli. A megszülető kivitelezési terv (mostantól csak ez az egy készítenendő el, és tartalmát elég a megrendelővel egyeztetni) megfelelőségét az építési hatóság nem ellenőrzi, nem is ellenőrizheti. Nem kell érdemben vizsgálnia, megfelel-e a helyi építési szabályzatban foglaltaknak. Megfelel-e a városképi szempontoknak (holott szerencsés fejleményként ezt egyre több kerület és település szabályozta), a műemléki környezet illeszkedési szabályainak, se azt hogy mit szólnak a szomszédok ahhoz, ami elkezdődik és nyilván be is fejeződik a szomszédságukban, az építés folyamatát csak a tervezőnek kell figyelemmel kísérnie – de neki aztán saját érdekében igencsak. S az építkezés lezárultát sem kell bejelenteni immár a helyhatóságnak, használatbavételi engedélyért folyamodva.

Ha valaki azt gondolná, hogy egy néhány tízezres szakma belügye csupán, ami történt, tisztában kell lennie azzal, hogy ezt elhíthetni a hatalom kipróbált trükkje. Amely feláldozta önmön meztelen politikai érdekei oltárán a szakszerűséget s az ésszerűséget. Kijelölve a bűnbakot is.

Néhány kerület azzal kísérletezik, hogy úgynevezett „giccсадóval” fenyegeti az építetett, ha háza eltér majd a helyi szabályozás előírásaitól. (Ez is csak bizonytalan kimenetelű perek sokaságát provokálja majd.) A főpolgármester is csak február vége felé fogalmazta meg a nyilvánosságnak az egységes városképpel – s csakis azzal – kapcsolatos újdonságait. Ebben a főváros épített világát súlyosan érintő komplex kérdésben vékonykán látszik az érvelés tartalma – és a vehemenciája is. Határozott lépéseket vár önkormányzatától BUDAPEST!

BUDAPEST

a városlakók folyóirata

Pro Cultura Urbis díj 2007

XXXIX. évfolyam, 3. szám
megjelenik minden hónap 15-én

Alapítva: 1945

I–III. évfolyam: 1945–1947

szerkesztő:

Némethy Károly, Lestyán Sándor

IV–XXVI. évfolyam, 1966–1988

szerkesztő:

Mesterházi Lajos, Fekete Gyula,
Vargha Balázs, Jávor Ottó, Szabó János

Főszerkesztő:

Buza Péter

Olaszószerkesztő:

Saly Noémi

Szerkesztőbizottság:

Angelus Róbert, Buza Péter,

Csontó Sándor, Hidvégi Violetta,

Kirschner Péter, Mezei Gábor,

N. Kósa Judit, Saly Noémi,

Sándor P. Tibor (archív fotó),

Sebestyén László (fotó),

Török András (Simplicissimus Budapestje),

Zeke Gyula

Facebook oldalunk szerkesztője:

Vadász Ágnes

A szerkesztés műhelye

a Nagy Budapesti Társaságtól

A szerkesztőség levelezési címe:

1054 Budapest, Honvéd utca 3.

E-mail: budapestfolyoirat@summa-artium.hu

Honlap: www.budapestfolyoirat.hu

Kiadja

Summa Artium Nonprofit Kft.

Felelős kiadó: Török András

1054 Budapest, Honvéd utca 3.

Telefon: 318-3938, fax: 318-3938

Lapigazgató

Szűcs Andrea

A BUDAPEST partnere

a Városháza Kiadó

Kiadóvezető: Csomós Miklós

Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár

1088 Budapest, Szabó Ervin tér 1.

Telefon: 411-5000

Terjesztés:

HÍRVILÁG Press Kft.

Telefon és fax: 411-0491

hirvilag.press@hirvilagpress.com

A folyóirat megjelenését az NKA támogatja

Tördelés:

Görög Gábor

Nyomdai munka:

Pharma Press® Kft.

1037 Budapest, Vörösvári út 119-121.

telefon: 577-6300, fax: 323-0103

ISSN: 1785-590x

Nyilvántartási szám: 2.2.4/237/2004

A borítón:

Elfelejtett érczkoszorú

(2. oldal)

A hátsó borítón:

Köszönet az adományozóknak

(Psota Irén, Keleti Éva felvétel)

(24. oldal)

Elfelejtett érckoszorú

Szántó András

Nagyon sok minden eszembe jut március 15-én negyvennyolc budapesti emlékeiről, eseményeiről, különösen a csaknem ötven éven át ismétlődő megemlékezések után. Ráadásul szinte mindennapos lett Petőfi sírjának kereséséről és keresőiről beszélgetni. Gyakran megpróbálok azt is, hogy összekapcsoljam fő szenvedélyemet (gasztronómia és vendéglátás) az ünnepekkel. S eközben most egy nagyon érdekes emlékre bukkantam.

A Vendéglős Ipartestület vezetőségi tagjai a János-hegyi kilátó vendéglőjénél; balról a második Glück Frigyes, a testület vezetője

A dolgok – eszmék, hivatások – közötti kapcsolatépítési vágyamat *Herczeg Ferenc*, a valaha volt Petőfi Társaság elnöke fogalmazta meg nagyszerűen: *„Szerezném, ha valaki egyszer egy finom, és jólelkű kis könyvben megírná a költészet és, mint ma mondják: a vendéglősipar egymáshoz való viszonyát. A világirodalom remekművei pompás és szinte kimeríthetetlen anyagot szolgáltatnának ehhez a könyvhöz, és maguk a vendéglősök is elcsodálkoznának, hogy a királyok és lovagok legendái mellett mekkora nagy helye jutott már emberi fantáziában az ő egyenes őseik, a kocsmárosok, csaplárosok és csárdások legendáinak.”*

Azt már régen érdeklődéssel figyeltem, mi volt, mi lehetett Pesten 1848. március

15-én. Az ismert események mellett működtek és tele voltak az éttermek, kávéházak, darabokat játszottak a színházban (a Bánk bánt telt ház előtt), és valószínűleg a kocsmák is jó bevétellel zárták azt a napot. Mindennek egyfajta utólagos bizonyítékát találtam meg mostanában, amikor a Magyar Vendéglősök Országos Szövetségének különleges ünnepi megemlékezésével s az azt megörökítő kiadvánnyal (A „jó öreg korcsmáros”-nak. Szerk.: F. Kiss Lajos, Szeged, 1913) találkoztam.

A testületi megemlékezésekben az az igazán ritka és különös, ha nem csak a történeti események, személyek kerülnek szóba, hanem a testület tesz is valamit, valamilyen emlékeztetéssel, hagyományává váló dolgot a hajdani esemény kapcsán.

Egy ilyen ritka alkalom volt 1913. március 15-e, amikor a Magyar Vendéglősök Országos Szövetsége emléket állított nemzetünk hősünk családi sírboltjára.

A Szövetség már tett hasonló komoly lépéseket (a Vendéglős Ipartestülettel karöltve) Budapest gyarapodása érdekében, például a János-hegyi kilátótorony megépítésének kezdeményezésével. A kilátótorony *Glück Frigyes* jelentős közbenjárásával 1910-ben elkészült. Az 1913-as események azonban szinte felülmúlták a korábbi kezdeményezést, és konkrét tétként segítették a megemlékezést. Ebben az eseményben szintén Glück Frigyes, a Pannónia Szálló tulajdonosa, a Szállodás és Vendéglős Ipartestület elnöke járt élen. Aki egyébként *Kossuth* halálakor

kezdeményezte a fővárosi elöljáróságnál a Hatvani utca nevének Kossuth Lajosra változtatását, illetve Rákóczi hamvainak hazahozatalakor a Rákóczi út elnevezést a Kerepesi út belső szakaszára.

Az akciót megőrkítő kiadvány előszavában Glück a következőképpen írt az ötlet felmerüléséről és a döntésről:

„Borus, nyári napon, mikor a nehézsúlyú felhők csak úgy lógnak-ereszkednek alá a levegőben és a tikkasztó lég szinte megfekszí az ember testét-lelkét, a Petrovics-pár sírja előtt állottam és szinte önkéntelenül elmerengtem azoknak élete során, akik e hantok alatt, az elmúlás csendes birodalmában alusszák örök álmukat.

És eszembe jutott, hogy mi magyarok, mindnyájan ennek a jó öreg kocsmárosnak és szerény, egyszerű, jóságos feleségének milyen sokkal tartozunk, amiért olyan nagy kincset adtak hazánknak, mint Petőfi Sándor. És egészen áthatotta lelkemet az az érzés, hogy én is adósok vagyok, úgy is, mint magyar, úgy is, mint ember, úgy is, mint kocsmáros.

S amint így elmerengtem, hirtelen vilámlani kezdett, majd jótékony nyári zivatar indult meg felettem. Az ég áldása eső képében hullott alá a szomjas földre...

Az én lelkemben is megvillant egy gondolat...

Az a gondolat, hogy Petőfi Sándor szülei iránt nekünk, kik az ő hivatásukat folytatjuk, szintén kötelességünk leróni a kegyelet és a hála adóját.

És a gondolat, az eszme csakhamar testé lőn...

Rövid felszólítást kellett csak intézнем kartársaimhoz és ők tömegesen jelentkeztek, siettek, hogy érczből való, hervadhatatlan koszorúink letételével kegyeletünk adóját leróhassuk.

Nagy az én örömöm, hogy Petőfi szüelivel szemben megtettük kötelességünket, és azért forrón óhajtom, hogy hazafias és derék kartársaimat, akik hívó szavamat megértették: »Áldja meg az Isten mind a két kezével«.

Budapest, 1913. márczius 1-én.”

Petőfi szüleinek, a „jó öreg kocsmárosnak és feleségének” sírja ezzel az aktuális hosszú kálvária végére ért. A történet ugyanis a Józsefvárosi temetőben kezdődött, ahol annak idején egy félreeső helyen, az akácok erdő mellett temették el a nemzetmentő harcok évében elhunyt édesapát, majd egy év múlva a harctéren csatázó fiaiért aggódó édesanyját. Jeltelen sírjukon sem évszám, sem név nem volt. De felirat igen, Petőfi Sándor fogalmazta

meg: *„A legszeretettebb apa és a legszeretettebb anya”* nyugszanak itt. A sírnál ekkor csak Petőfi, felesége, Júlia, és öccse, István jelent meg.

A Petőfi Társaság 1882. április 4-én emeltette ki és vitette át a két koporsót a Kerepesi úti temetőbe, ahol egy új sírba helyezték hamvaikat. Később a város emeltette a síremléket – egyszerű felirattal. És végül 1913-ban – Glück Frigyes javaslatára – a Vendéglős Szövetség egészítette ki *Bory Jenő* szobrászművész alkotásával, egy bronzból készített, soha nem hervadó koszorúval.

A vendéglősök kitétek magukért, bár tennék ezt ma is. Az emlékkönyv egyik tárcájában *Rátkay László*, a Petőfi Társaság tiszteletbeli tagja máig érvényes felhívást fogalmazott meg: *„Veszítne-e előkelőségéből a fényes szálló, vagy étterem, ha falán ott volna díszül Petőfi képe? Legszébb fővárosi szállónk neve miért nem Petőfi-Szálló? Legjobb borunk vagy pezsgőnk miért nem ezt a nevet hordja? ...”*

Túlzás lenne újra és újra emlékeznünk rá, nem csak a március 15-ei beszédekben? Gyönyörű magyarságát jobban tanítani az iskolákban? Alig találkozom mostanában olyan tinédzserrel, aki szavalni tudna bármely verset, akár három-négy sort is Petőfítől. Az Alföldön született és

élt anyósom, 85 évesen rendre elolvassa és idézi kedvenc versét, a Tiszánál címűt. Ám a költő Budapesten is élt. *Ady, Jókai, Arany* stb. után születethetne egy Petőfi Budapestje kötet is, mely a szülők méltó emlékhelyével együtt gyűjtené egybe a költő fővárosi élményeit, írásait, netán az újság-szerkesztőségekben, a vendéglőkben és kávéházakban töltött óráinak históriáját...

Sokszor eszembe jutnak hasonló gondolatok. Petőfi jó szemléletű és lelkes vezére lett kora ifjúságának – de mit tenne ma? Mit venne észre, és mit tenne ellene? Hogyan lépne fel? És ma is lenne elég ereje a mozgósításra?

(a hazai színházi szervezés és irányítás példás alakja) versét idézem, melyet 1913-ban, a fenti március 15-ei esemény tiszteletére írt:

„Ha visszajőne... // Elgondolom sokszor, mi lenne, / Hogyha Petőfi egyszer itt teremne. // Mihez mit szólna, kihez állna? / Ki lenne ellensége, jó barátja? // Dicsérne-e, avagy gáncsolna minket? / Találna-e még rabságot, bilincset? // Lelhetné írját ennyi, ennyi sebnek? / Visszavezetné, akik eltévedtek? // Uram, magyarok istene, mi lenne, / Hogyha egyszer csak itt teremne! // Ha itt teremne, mint egy égi kard, / Ránk harsogna egy új Talpra-magyar-t!” ●

A Szövetség emlékkoszorúja „A jó öreg kocsmárosnak”, Bory Jenő alkotása

DÉLELŐTT

Az ufó pálya

szöveg: Horváth Júlia Borbála, fotó: Sebestyén László

A kenyérkereső munka, sőt hivatás megtalálását, eleinte eredeti elképzelések kísérik. Legyen jól fizetett. Legyen időben kötetlen. Izgalmas/nyugalmas; egyszerű/összetett, s megannyi változatos szempont. A család türelmesen szemlélődik, de idővel segítségért kiált a kasszás, és megoldást kell találni. Előre tudható volt, hogy a szórólap-monopóliumok közelébe férkőzni nem lesz egyszerű vállalkozás; de a vérbeli tanár önzetlenül továbbadja tapasztalatait.

A zord főnök éberem figyel. Ki tudja, hány-szor mondja el hetente, hogy: *ide pontosan érkeziünk, jó? Sorakozzon fel a festett vonal mögé. Jó? Ha kérdése van, fojtsa magába, jó?* – Jó. Az egykori üzemcsarnokot dugig pakolták, raklapokon színes prospektusok, targoncák jönnek-mennek, zötytyennek, emelnek: *vigyázz, súly a fej fölött!* Borzongató a hajnal, nyilván nem álltak neki befűteni a munkavállalók kedvéért; leheletnyivel jobb a helyzet, mint odakint. Egyesek furgonnal vagy kibelezett kombival érkeznek a kihelyezendő anyagért, mások csillogó terepjáróval, a kövér hasú sietve aláír, és gyorsan távo-

zik. Mások kempingbiciklire szerelt házi tartóba gyömöszölik a fél napi adagot, ha elfogyott, ismételnék, hátizsák nélkül elkezdni sem érdemes a munkát. A zord enyhülten visszatér, tudja, aki a váratás hatására sem húzta el a csikot, aznapra tán megmarad: *negyvennyolc óra betanulás, utána leválás a mentorról, és mehet egyedül. Mindig ezen a standon veszik föl a munkát, pontban reggel hétkor. Értem?*

Az első kiszállás sok beszéddel, de a napi rutin szerint zajlik. A mentor kedves, szorgalmas ember, évek óta becsülettel rója és szórja a köröket. Végigjárta a grádicokat, céges pulóvert is kapott, éppen olyat,

mint amelyet a főnökék viselnek. Már a kezdetkor szorosra fűzte munkaadójával a szálakat. Saját pénzen vásárolt egy piaci húzós kocsit, és az oldalára ragasztotta a cégmatricát, hadd lássák hovatartozását: *szórólap- és reklámújság terjesztő...* – Olykor tizenkét órán át egyhuzamban nyúzta maga után; igaz, ami igaz, olyan is előfordult, hogy egyetlen újság nem sok, annyit sem kézbesíthetett egész nap, mivel a reggeli munkakezdésnél közölték: *ma nincs szabad pálya...* – A mihaszna napokon elszontyolodva bámult ki a rügybontásba, lombhullásba, és a hirtelen rászakadt szabadsággal alig is tudott mit kezdeni.

Olyankor fölvette a legjobb nadrágját, a márkás pólót, avval színben harmonizáló ünnepi edzőcipőt, zsebre vágta a frissen vásárolt butaokos telefont, és nekiindult a Belvárosnak. Azt játszotta, hogy ő nem újságkihordó, hanem... – És itt megállt a tudomány, mert olyan régen csinálta már, hogy alig is tudta elképzelni magát más szerepkörben.

Tilos demoralizálni a kezdőt, majd a próbaidő lejártá után, két sör mellett kitárgyaljuk a dolgokat... – Gyors visszatérés a jelenbe, folytatódik a tanonc eligazítása. Már az elején szükséges felhívni a figyelmet néhány leselkedő veszélyre. Például arra, hogy bármilyen hasznos is e munka, a lakosság nem mindig fogadja szívesen. Sokan irtóznak a reklámanyagtól, és olyankor nem is szabad erőltetni, mert panaszlevél érkezik a központba: *ha még egyszer mersz becsöngetni, kicsinállak...* – Eleinte estig is eltart a munka, de ha megjön a gyakorlat, kora délutánra kész. Sokat lendít a dolgon, ha kulccsal rendelkezik a szóró. Nehéz feladat a kapukódok megszerzése; kizárólag kifigyeléssel vagy ismeretség révén lehet hozzájutni. *A záratat mintha direkt cserélgetnék, több ezer forint megy el kulcsmásolásra, a cipelésről nem beszélve; vagy három kilót nyom a kezdő készlet...* – A topográfiai ismeretek még ennél is fontosabbak: hogyan következnek egymás után az utcák, melyik ház rendelkezik hátsó bejárattal, a postaládákat hová rejtették, és persze a stratégia kialakítása: *a szórásnál először*

lezárjuk a határvonalakat, vagyis a pálya széleit, akkor biztosan nem marad ki semmi, utána a merőleges utcák felgöngyöltése következik, hálószerű araszolással...

A betanító nemhiába kiemelt munkatér. Fontos, hogy a betanulttal bizalmi viszonyba kerüljön, de cimboraságot ne kössenek, csak adagolja neki az ígét: A szakzsargon kétféle körzetet különböztet meg: *az úfó pályát meg a csókos pályát. Az úfó? Az halálos!* – kikerekedik a betanuló ábrázata, már egyenesen a mennyországban látja magát, amint akciós mirelit és nagybani virágföld vásárlására buzdítja az égieket, végül a betanító szilárd talajt ad a lova alá: *óriási terület, kertes házak, iszonyatosan messze egymástól, mogorva lakók vérebbel...* – a betanuló csak pislog, szívja magába a szavakat és a nyeretlen kezdők magabiztosságával máris a csókosok közé vágyik: *aaaz... maga a Kánaán! Mindenhova beengednek, néha már a kapuban várnak, és előre kéri az újságot. A nyugdíjasok lakta körzetek is ilyenek; kiolvassa, hol olcsóbb a farhát, utána begyűjt vele...*

A szórólapokat minden esetben házig kell vinni, mert ellenőr a legváratlanabb helyen felbukkanhat. Általában napközben egyszer megjelenik, van úgy, hogy délután is, és följelenti a szóróost, ha nem talál megfelelő mennyiségű anyagot a postaládákban. *Persze a területi felügyelők őt is ellenőrzik, meg a városi ellenőrök, akik direkt ezért utaznak fel vidékről...* – De az ritka. Vagyis gyakori, csak ritka, hogy kiszállnak terepre. Persze a tanulókat sem kell

félteni. Előfordult, hogy két tanuló a legelső napon a teljes anyagot elszállította a MÉH-be; persze rögtön kirúgták őket. Egy másik ügyesebben csinálta, csak hónapok múlva derült ki, hogy egyetlen munkából kétféle hasznot húz. *Gyanúsnak kellett volna lennie, mert strandpapucsban járt dolgozni...*

A második munkanap önálló részfeladatokat is tartalmaz. A páratlan oldal megszórása óra húsz percbe telik (kinek jár, kinek nem, lépcsőházi bejutás, Zsóka néni fiatalkori történetei), miután a betanító jobbnak látja, ha maga mellett tartja a tanoncot, aki kilenc óra körül időt kér, de némi gondolkodás után visszaáll a sorba. Szorgosan dolgoznak a kezek, délre egészen cipelhetővé válik a csomag, és újabb mesék is beleférnek a délutánba. Például, hogy pár éve sokkal jobb volt reklámújságosnak lenni. Kiválóan megélték belőle a szóróosok, jó volt a hangulat, néha beültek ebédelni a kínaiba, elvégre szomszédos pályákon mozogtak: *elegendő volt egy telefon, és máris összejött a csapat...* – Ma meg? Maradt az autó csomagtartójából előbányászott májkrémes kenyér meg a langyos kóla. Mindenki rohan, a mellélálásba, a gyerekért, a ki tudja, hova; óriási a lemorzsolódás, hetente legalább hat új tanuló érkezik. Nemrég kollektív lázadás történt: *nyakra-főre vették föl az embereket, hígult a munka, kimaradtak napok. A régiék otthon ültek, és közölték, így nem csinálják tovább. Érdekes módon délre helyreállt a rend.*

Közben szürkület ereszkedik rájuk, pár harisnyanadrág és álláshirdető lap maradt a zsák alján. *Igyunk egy sört vagy többet...* – döntenek közösen, s behúzódnak a közeli kocsmába. Mester és tanítvány egyetértésben poharazgat, előrehozott barátkozás ez, a panaszokban máris egyenlők ők. A tanuló jó társaságnak bizonyul, csak ámul, hogy az ő sorsára is irigykedhet bárki, jobbnak látja hát, ha összehúzza magát a széken és figyel. Megtudja, hogy a mentor sem volt ily kezes bárány annakidején. Eredetileg szinkronszínész akart lenni, az érettségig vitte a lendület, végül családi kíváncságra kitanulta az elektroműszerész szakmát. Ilyenformán egyensúly keletkezett a világ kicsiny szegletében, a film pedig maradt a filmszínházakra. A gondok azzal kezdődtek, hogy soha de soha nem akarták megérteni, és a megtakarított pénze is elfogyott. Akkor elhatározta, felhagy a tisztességes polgári foglalkozással, s hagyja magát szárnyalni, mert igenis, neki van mondanivalója. Például az, hogy *nincs igazság a Földön...* ●

TERESEDÉS

Parván a valóság előtt

szöveg: Csontó Sándor, fotó: Sebestyén László

Nekem úgy tűnt, hogy ha csak úgy tekereg az ember a Belső-Erzsébetvárosban, valamiképpen mindig belefut a Klauzál térbe. Mintha ez lenne a környék origója, pedig csak egy odavetett téglány alak a kerületben. Mégis elkerülhetetlenül kilukadunk az egyik sarkán.

Sokáig nem tudtam szeretni ezt a teret. Vannak itt helyek amúgy, amiket lehet kedvelni, de úgy az egészet, en bloc nem. Megpróbáltam több alkalommal is áttéríteni, győzködni magam. Hiába. Ráadásul még dolgoztam is az egyik sarkon. A Sark presszóban. Számtalanszor szórakoztam a szomszédságában. Ellátó, Rácskert, Kisüzem, hadd ne soroljam a környék régebbi és újabb romkocsmáit és vendéglátótereit. Gombamód szaporodnak. Csak nagy sokára jöttem rá, mi a gond velem. Hogy nem Klauzálós. Nekem egyáltalán nem. Sokkal inkább picos, pofás, piás, romás, gettós, tetkós, zsidós, hangos, kutyás, szaros (kevésbé),

csikkos, rácsos, játszós, cirádás, zenés, kopott. Ez így mind együtt.

Sokszor reménykedtem abban, hogy egyszer csak megjelenik néhány díszletmunkás a téren, és eltörlik a paravánt. És akkor feltárul a, micsoda is? Illuzzió, ha tetszik, valóság, ha nem? Hiszen ez itt Budapest összes, kicsiben, rázva-keverve, habbal és Habony nélkül. Tündérmese a maga póreségében, s milyen messze van ide a vízivárosi időtlenség.

Mennyire jót tenne már neki egy névtáblacsere – ezt is gondoltam korábban –, mint a szoboszlói beutaló apáméknak '73-ban! Ami meghozta a tesót. Persze

ezzel a képtelen elképzeléssel nem szeretném két pártra szakítani a helybélieket. Mert övék itt a tér, akárhogyan is nevezik. Az este estélyiben grasszálóké, papucsban és atlétában sétálgatóké, üzletelőké és üzelmeket őrözőké, mámorosan falhoz támasztottaké, mackóban és napszemcsiben lézengőké, cekkeres mamikáké, kutyafuttatóké, sikongató gyermekeké és korlátlan kucorgóké, akik folyamatosan használatban tartják. És megélik és amortizálják. És különben sem lehet csak úgy átszerelni az utcátáblákat. Azaz lehet, csak hát ettől még mögötte ugyanaz az ember/ház, lakik/van.

Sebestyén László camera obscura felvétele

De hadd meséljen róla, mondjuk, *Guminár*, az alkimista hegedűkészítő, aki lelket lehel a már élettelen fatestbe, s a hangszert hűséges társsá varázsolja. *Czucz Máttyás* fodrásmesternél havonta garantált a kétharmados újjászületés, aki 1962 óta úzi az ipart a kerületben. Napjában többször kiáll az üzlete elé, és tekintetével körbesvenkeli az előtte elterülő vidéket. És persze a hölgyeket mindig, akikről gyerekkora óta komoly tapasztalata van. Neki is az ujjában van a tudománya. Nem minden dől el fejben, de a fej kinézetén sok minden múlhat. Még talán hallotta a Csányi utcán csilingelni a kettes villamost a gipszcicomás háznál – ahol most autók parkolnak csendesen –, mert ez volt valamikor az eladósorba került lányok menhelye. Egy kupleráj, na. Elkoptatták a lépcsőit a kérők, ahogyan a bárcások is ki lettek staffrozva rendesen. Pedig azok is csak igazi otthonra vártak, mint a kárpitos kirakatában a magukat kellettő fotelek. Már nem válogatnának az ülepek közül, csak akármilyen terpeszkedjen mielőbb beléjük. Ijedtükben a rugóikat is behúzták.

A használatlanság az, ami hamarabb megeszi a lelket, nem a moly a selymet. Itt maradt nekünk egy régebbi korból a Kádár étkezde, ahol már egy ideje *Orbán* úr a tulaj. Ellenben olyan gazdája ő a kockás abrosszal terített asztaloknak, amilyen jókedvűen térnek ide vissza a vendégek, és nem táncolnak arrébb egy lokalitással. Echte magyaros ételek, szép adagok, marhaságok, maceszok. Naponta vétkezne az írás ellen, ha kerületek lennének.

A műhímnél sajna, rég elszakadt a cérna. A mi lobogónkat sej, ki stoppolja meg ezek után?

Hanem a legnagyobb hintáslegény a gáton mégis a három lakóházzal egyetemben épült harmadik fővárosi Vásárcsarnok. Húsz éve beleköltözött a globalizáció mindenevő hörcsöge, és szotyihalomba s páros kolbászba fulladt a kulturált vásárlás. – *Most álomszép, nem lehet ráismerni, öröm ide betérni!* – egyfolytában duruzsolnak öntöttvas oszlopai körül a népek. (Bravó *Vadas Feri!*)

Nem dicsekvésből mondom, de a *Laci* barátom, a zöldséges-gyümölcsös – mos-

tanság képkereskedő – nem bánna, ha nekem újra házasodni támadna kedvem, mert ő ingyen is lepasszolná szombat estére a tök üres csarnokot, de Isten a tanúm, nem nőszülök soha... No, ilyenek a jó és fontos barátok.

És maradt még a végére egy tisztázandó, homályos és drámai kép. Háromezer ember teteme, halomban a testrészek, egymásba gabalyodva, összefagyva. Ezt nekem csak úgy mondták, én nem láthatam. Mégis látom, mert tudok róla és nem tudok úgy tenni, amikor keresztülvágok a téren, hogy ne látnám mindig. Valaki beszélt erről egy társaságban és mások is említették máshol. Még jó, hogy nem éltem akkor. Mert már nem élnék. Nem mintha az anyai nagyanyám zsidó lett volna. És ha mégis? De volt szerencsém később születni egy jobb korba. És lehetne egy emlékoszlop az öreg fa helyén, ezt már *Kemény Mária* művészettörténész barátom javasolta. Igen, még egy!

Szóval, végül is, megbékélek a névvel, mert nem a tér teszi az embert, hanem az emberek teszik a teret. Valamivé. Valamilyenné. Meg az országot is. ●

ÖTVEN ÉV

Sárga telitalpú, piros, kék és zöld pöttyökkel

Elek Lenke

Régi fényképeket nézegetünk. Barátnőm – még most is lelkesen – felkiált: neked Zierer telitalpú szandálod volt!? Akkor? Nocsak, és Gerti pulóver van rajtad, az a saját színében bordásan kötött ... Nahát!

Szüleimnek hála, no meg az estin, munka mellett végzett egyetemnek köszönhetően olykor megengedhettem magamnak az efféle hívságokat. Az első, nyolcszáz forintos fizetésemből kézzel hímzett mini kötött ruhát vettem a Váci utcában! Az elegáns Fotószalon kirakatában sokáig még a fényképem is kint volt, amelyen ebben a ruhában feszítetek. Gyakran elstáztam arra, és figyeltem, kik állnak meg a kirakat előtt...

A táskám viszont nem Pataiétól való volt, ezért mindig irigyeltem is irodalom-nyelvtan, pszichológia-filmesztétika tanárnőmet, akinek elegáns, visszafogott, minőségi holmijait egyenesen Párizsból hozta filmrendező férje.

Az a bizonyos temetési lakkcipő

A fiatalabb tanárnők és a negyedikes lányok között már kész harc dúlt: kinek sikerül megvenni az utolsó darab spanyol körömcipőt a Luxusból. Akkoriban terjedt el a hír, hogy egy olyan külkereskedő vásárolta meg a tételt, aki nem értett spanyolul, és koporsóba, sírba való lábbeliket adtak el neki. Már nem tudom, igaz

volt-e ez a szocialista külkereskedelemre kissé dehonesztáló legenda, de az én „kandírozott mandarinzselé színű” lakkcipőm évekig bírta a strapát.

Akkoriban nem voltak óriási szakadékok a pénztárcák, no meg a korosztályok – és a társadalmi osztályok! – között. Ugyanakkor – és ez nem ellentmondás – a hatvanas években elsősorban Budapesten nyílt lehetőség arra, hogy jól öltözött legyen valaki, ami annyit jelentett, hogy követi a nyugati divatot. Ehhez főleg tájékozottság kellett és igény – ez azonban milliók esetében hiányzott. Persze árura és némi pénzre is szükség volt, de hát itt nem (csak) az volt a kérdés, meg tudja-e fizetni az ember az

árat. Egy szakmunkásnőnek és egy tanárnőnek ugyanolyan sokáig kellett spórolni, mire megvehetett egy ilyen táskát, de lehet, hogy csak a pesti tanárnő tudott róla és vágyott rá. A falvakból verbuvált munkásosztály nőtagjainak többsége talán nem is nagyon tudta megítélni, miben jobb, miben más egy Patai táska, mint egy áruházi.

Mini mindenkinek, maxi – kinek is?

Az egyeduralkodó Ez a divatot kézbe véve – amelynek címlapján oly sokszor mosolygott Patz Dóri, a legendás manöken – az utókor nem kaphat pontos képet az akkori általános öltözködési stílusról, mint ahogy egy mai, lakáskultúrával foglalkozó lap sem a létező magyar valóságot mutatja, hanem annak szűk szeletét vagy inkább rózsaszínű égi mását. Mégis, ahogy kezünkbe vesszünk egy ilyen barna-fehér újságot, rögtön tudjuk, melyik évjáratról van szó. Bizonyos divathóbortok persze hozzánk is eljutottak, némelyik igen sokáig uralkodott és általánossá vált. Miniszoknyát több évtizeden

keresztül mindenki hordott, a fiatal lányok ugyanúgy, mint a negyvenes-ötvenes nők. (Érdekes módon, a maxiszoknya rövidebb életű volt, és vidéken nem terjedt el. Érthető: nem volt praktikus viselet.)

A külföldi csomagokból való vásárlás inkább az ötvenes éveket jellemezte, és persze a városi „polgárságot”. A hatvanasokban már azért el lehetett csípni az üzletekben is egy-egy jobb darabot. Tény persze, hogy ordító különbség volt a nyugati és a hazai cuccok között. A házi szabás-varrás korát éljük ekkor, aranyat ért egy ügyes kezű varrónő, aki a jellegtelen „állami áruházak” holmikat divatosná varázsolta, vagy kelméből megálmodta. Nem ártott, ha az ember maga is tudott varrni, vagy jó összekötése volt egy bizományi áruházi eladóval.

Amihez 6:3 kellett

A mára szinte eltűnt népszerűségű kötött pulóverek lelőhelyei fél százada és jó darabig a maszek kötődék voltak. Kiváltságának számított, ha valaki ilyet nyithatott:

6:3 kellett hozzá, vagy kiváló felső elvtársi kapcsolatok, vagy mindkettő. A Bozsik kötőde ilyen volt, de a Váci utcai Gerti – kapualjban lévő kirakatával – kedveltebb lelőhelynek számított a budapesti fiatalok körében. Pedig mai szemmel nézve nagyon egyszerű, csíkos vagy uni (egyszínű, mintásan kötött), kerek vagy „tviszt” kivágású pulóverek készültek a hangosan zümmögő-kattogó kötőgépeken.

Mégis nagyon menőnek tűntek, főleg egy beatkoncerten. Lányoknak engedélyezve volt ez a viselet, de a fiúk, mint tudjuk, csak öltönyben, nyakkendőben mehettek be az Ifjúsági Parkba. (Klubokban azért már nem volt ekkora szigor.) Sokáig a zenészek is csak így öltözködhetek, és nemcsak Magyarországon – emlékezzünk a Beatlesre... Az egyenfarmer-őrület ekkor még odébb van, bár a beatzenészek ennek a meghonosításában is élen jártak. A polgárpukkasztás mai fogalmaink szerint szerény mértékű volt, még ha olykor feszegette is a „hatósági” határokat.

Chanel-stílus a Váci utcából

Azt mindenki tudta, hogy a Váci utca és környéke tuti hely. A klasszikus pesti város- és divatközpont ekkor élte második fénykorát, hogy a rendszerváltás után tönkremenjen a plázaőrület miatt, és csak néhány éve térjen kicsit magához. Persze az átlagemberek nem a főleg külföldieknek, politikusefeleségeknek szóló, kirakatként funkcionáló, lényegében zárt körnek dolgozó Rotschild szalonba jártak, hiszen nem is tudták volna megfizetni.

A fiatal lányoknak meg eszük ágában sem volt paszpólos, zsebpatis, Chanel stílusú kiskosztümöt hordani, akkor se, ha jómódú volt a család.

A cipővel és a táskával már nagyobb gondban voltunk, ezeket otthon nem lehetett barkácsolni. Ekkor fedezték fel a tinédzserek meg a huszonévesek a valamilyen csoda folytán megmaradt vagy újraéledt „maszek” táskásokat és cipészeket. Az 56-ban külföldre szakadt rokonok nemcsak csomagot és lemezt küldtek, de divatlapokat is, amelyek aranyat értek. Innen másolták le a hazai butikok és műhelyek a modelleket. Ez vonatkozott a cipőkre is.

A sztárcipész

Zierer Péter volt a beatzenész körök sztárcipésze, aki mindent le tudott másolni, a legmenőbb, magas, telitalpas cipőt is. Még megvan valahol az a telitalpú sárga bőrszandálom, amelyre a mester piros, kék és zöld bőrpöttyöket ragasztott – egyenként, kézzel –, és amelyért egy vagyont kaphatnék ma

egy vintage szalonban, ha el akarnám adni, de eszem ágában sincs. A Rákóczi úti műhelybe, mint valami szentélybe látogattak el a nagy beatzenész idolk és énekesnők. Egy Zierer szandál ma is fogalom!

Az ilyen emelt talpú cipőhöz illő midi – valamely maszek varrószalón ki tudja, hol, melyik pincéjében varrt – lila (!) bőrszoknya már maga volt a csúcs. Értékeltem is...

Mi lett velük? A Patai még megvan, ugyanott, a Városház utcában, de ide fiatal ritkán téved be, hiszen a közeli Váci utcába betelepültek a világmárkák, amelyeket nagyobb presztízs hordani. Ma minden kapható Magyarországon, és ugyanakkor, mint a világ bármely nyugati nagyvárosában.

Néha, nosztalgiából benézek abba a Rákóczi úti, jobb sorsra érdemes udvarba, ahol Zierer mester fogadta klienseit. Cipőt nő ma nagyon ritkán csináltat, vagy ha igen, csak valami lábhiba esetén, hiszen óriási a választék konfekcióból. Cipészhez még csak-csak járnánk, de amikor négyezer forintba kerül egy talpalás és ötezerbe egy új pár cipő, akkor minek?

Kötődékbe senki be nem lép, kötött holmi művészlelkű, szakegyetemem végzett lányok terveznek, szűk körnek, olyan áron, ami egy művészeti alkotást megillet. De ezeket „senki nem ismeri fel”, azaz csak nagyon vékonyka értelmiségi réteg

értékeli és képes megvenni. A kilós turkálókban tonnaszámba kapható pulóver, a világ minden színében és fazonjában.

De nincs se pénzbeli, se szellemi értéke.

Gertinek meg se híre, se hamva... ●

A NAGY HÁBORÚ

Csárdáskirálynő Szibériában

Daniss Győző

Guoth Kálmán a „Csárdáskirálynő” címszereplője

A Csárdáskirálynőnek (sokáig Csárdáskirálynéként játszották) a világháború második évében, 1915 novemberében Bécsben volt az ősbemutatója. Egy évre rá a Király Színházban a pesti közönség is megismerhette az operettet. *Kálmán Imre* dalamai hamarosan felcsendültek jó néhány másik magyar és több német színházban, Stockholmban, sőt háborús ellenfelünknel, Moszkvában és Szentpéterváron is.

És nemcsak ott, hanem legalább három oroszországi hadifogolytáborban!

Az öt világrészen raboskodó magyarok százezreinek zöme a transzszibériai vasútvonal mentén tengette életét. És hogy legalább valamelyest oldódjon a szomorúság, a fásultság, ne legyen annyira gyöttrő a honvágy, közülük sokan – főképpen a legényeségi tábortáborokban – próbálkoztak rajzolással, festéssel, faragással, újságírással, zenével... meg színházcsinálással. Alkalmi meg saját munkával felépített már-már színházépületekben kabarétréfákat, egyfelvonásosokat,

Buchstaber, Fuzák, Frey

Tanyai, Fuzák, Buchstaber

egész estés prózai darabokat és operetteket is játszottak. Maguk alkotta díszletfalak között, maguk készítette jelmezekben, foglyokból verbuválódott zenekar kíséretével: a már itthon is színházban dolgozó profik és főképpen lelkes amatőrök. Persze, férfiak a női szerepekben is.

Miltzer, Deli, Bóthy Viola, Tanyai

Merlt Imre, Bárányos Jenő

Sárosi, Strausz, Frey

Jobbára emlékezetből leírt párbeszéd-ekből, versszövegekből, dúdolt-fütyült daltöredékek rögzítéséből, egyszer-egyszer honnan, honnan nem a kezükbe került szövegekből, kottatöredékekből formálódtak a produkciók. Némelyik operett ötven előadást is megért. A legnagyobb sikere a Tatárjárás című hadgyakorlat-operettnek és a Csárdáskirálynőnek volt. Utóbbit – annak valamiféle helyi változatát – bizonyosan bemutatták a távol-keleti Krasznaja-Recska és Pervaja-Recska táborában, valamint a hozzánk valamennyivel közelebbi, de mégis a Bajkál-tó mögötti berezovkai táborban.

Ez utóbbi lett aztán egy különleges budapesti előadás alapanyaga. A hadügy-minisztérium hadifogoly osztálya 1921 májusában, Pesten, a „Hadifoglyok–Hadifoglyokért” akció keretében – hangsúlyozva, hogy a program a kormányzó és felesége „legmagasabb pártfogásával”, valamint József királyi herceg és Augusztina királyi hercegnő védnökségével zajlik – a volt hadifoglyok hangversenyének és két Csárdáskirálynő-előadásnak a bevételeivel kívánt hozzájárulni a még Oroszországban sínylődték segélyezéséhez és mielőbbi hazaszállításuk költségeihez.

Az operettet a Városi Színházban május 22-én matiné-előadáson, május 27-én pedig este játszották az 1918. március 15-i berezovkai bemutató mintájára, de nem okvetlenül az ottani szereplőkkel (némelyikük időközben meghalt, még nem jutott haza, vagy itthon már más gondolatok, tennivalók foglalkoztatták).

Hogy mit jelentett a „berezovkai minta”, azt az OSZK Színháztörténeti Tárában

hozzáférhető Magyar Színpad című programújság 1921. május 27-i száma sejteti: „A betétek szövegét a hadifogságban emlékezetből leírta: Fáy György – Zenéjét az eredeti nyomán emlékezet után szerzette: Kálly Béla”.

A rendező Berezkán is, Budapesten is Szőke Kálmán volt. Berezkáról „érkezett” az Edvint játszó Frey Endre, az öreg herceg: Bárányos J., Kerekes Ferkó: Tanyai Zoltán és Bóni: Buchstaber Róbert. Voltak, akik más orosz táborokból ismerték a darabot: Lengyel József ott afféle ős-Cecilia, azaz Anhilta, Strausz G. pedig Stázi volt. A budapesti Sylvia, Guoth Károly más fogolytáborokban és más darabokban is játszott

Fuzák István, zászlós

primadonnaként. Természetesen foglyok alakították a kisebb szerepeket is. (Lengyel és – Bánkira magyarosítva – Buchstaber később „igazi” fővárosi színészként tevékenykedett.)

A különös vállalkozásról több lap is beszámolt, kiemelve, hogy a női szerepeket is férfiak formálták meg. A Pesti Napló május 24-én ekképpen: „A »Csárdáskirálynő« a csupa férfiszereplővel is pompásan perdült és nagyon mulatságos volt. Guoth a női, Frey Endre a férfi főszerepben sok tapsot kaptak s rendkívüli sikerre volt Lengyel Józsefnek, aki az öreg Anhilta hercegnőt nagyszerű színészi készséggel játszotta. Úgy rajta, mint partnerén, Bárányoson szakadatlanul kacagott a közönség.”

A Pesti Hírlap ugyanazon a napon másra is felhívta a figyelmet: „Az előadás nagy érdekessége volt, hogy az összes szerepeket férfiak játszották. Ebben amennyi kedves groteskség van, éppen annyi benne a mélyes, szívfacsaró szomorúság: micsoda irtózatosságtól való menekülés, a kultúra, a pihenés, a feledés után való milyen sóvárgás, mennyire a boldogságnak, az otthonnak, a szabadságnak a megremegető emléke lehetett künn a fogolytábor primitív színpadán ez az előadás!”

És a „szibériai” Csárdáskirálynők története nem ért véget a Városi Színházban. Nyíregyházán a Móróc Zsigmond Színház tavaly mutatta be a Szibériai csárdás című, a fogolyszínházi történetet felhasználó zenés romantikus játékot, a filmvilágból pedig nemzetközi koprodukcióban készülő munkáról érkeznek hírek: It's Showtime Siberia!, magyar változatban: Túl az Óperencián. ●

FÉNYÍRDA

Szobrok Kerekestől

Új sorozatunk a páratlan internetes fotótár, a Fortepan legújabb kincseiből válogat. Ezek a képek annyira frissek, hogy a nagyközönség csak pár hete láthatja őket. A Fortepan stábja

mostanra végzett a szkennelésükkel, és tette láthatóvá az újabb gyöngyszemeket.

E havi képpárunk a Magyar Földrajzi Múzeumból származik, *Kerekes J. Zoltán* földrajztudós készítette őket 1909-ben. Két, akkoriban még újnak számító szobrot láthatunk: *Veres Pálné Kiss György* által megformált márványalakját, amelyet 1906. május 5-én avattak fel az Erzsébet téren, valamint *Semmelweis Ignác* szobrát, amelyet ugyanabban az évben, szeptember 30-án állítottak fel, az előbbi közelében. *Stróbl Alajos* közadakozásból megvalósult műve sokáig kereste a helyét, előbb az Üllői úti klinikák elé, majd a mai 32-esek terére szánták.

Ma már egyiket sem találjuk az eredeti helyén. Semmelweis emlékművét 1948-ban helyezték át a Rókus kórház elé, Veres Pálnéét pedig 2002-ben fel kellett újítani, hogy öt évvel később a róla elnevezett utca torkolatában találjanak számára új helyet.

Budapest múltját jól ismerő olvasóink bizonyára azt is tudják, mi az a világos, kétszintes épület, amely mindkét szobor háttérében látható. És meg is írhatják nekünk! (N. K. J.) ●

TÉRKÉPKÉP

Döring háza Pesten, a' Bétsi útszában

Holló Szilvia Andrea

Folytassuk sétánkat az 1838-as árvíz előtti Pesten, Vasquez térképe és a hangulatos keretképek segítségével. Következő helyszínünk Döring háza, melynek a címben idézett feliratáról régóta tudjuk, hogy helytelen. Egyrészt Döringnek nem volt háza a Bécsi utcában, másrészt a kép jobb szélén a Festetics-palota részlete látható, s ez az épület ma is áll, de a Nádor utcában. Arra, hogy miért került Wiener Gasse, azaz Bécsi utca a metszet címsorába, meggyőző elméletek születtek – feleslegesen. A keretképek feliratainak pontatlansága több helyen tetten érhető, nyilvánvaló: ez is elírás.

FSZEK Budapest Gyűjtemény

Az utca eredeti neve Wind Gasse, azaz Szél utca. Ez utalhatott akár a környék huzatosságára, mivel valaha ez volt a folyóparttól számított első utca, és a Duna a város természetes szélcsatornája. Az időközben sűrűn beépült környék persze ma már korántsem olyan szeles, mint hajdanán lehetett. Egy másik elmélet szerint viszont az utca első neve Winde, németül így nevezik a folyami kikötőkben alkalmazott emelőcsigát (amivel állítólag a közeli hajóhid elemeit vontatták szárazra téli időben). Akárhogy is hívták

korábban e közterületet, 1847-ben, József nádor halálát követően az ő emléke előtt tisztelve nevezték át Nádor utcára (németül Palatin Gasse).

A környéket a város 1791-ben parcellázta. Feszl János György az egyike volt annak az öt ácsnak, akik a kedvező áron értékesített lipótvárosi ingatlanokat felvásárolva fatelepeket létesítettek a folyó mentén. Tőle örökölte meg 1830-ban Feszl Mihály a telket a rajta álló házzal együtt. Akkor már formálódott Európa egyik legszebb klasszicista tere, a Rak-

piac, melyet Hild József által épített bérpaloták öveztek. A közelében fekvő ingatlanok felértékelődtek, a Feszl-örökös is jó áron adott túl a telken, amelyet egy nagykereskedő vett meg.

Az új tulajdonos és a ma is álló ház építtetője, Döring József – egy pesti polgár és háztulajdonos fia – 1824-ben még csak nürnbergi (= játék- és bazáráru) kiskereskedést nyitott az Újvásártéren, azaz a mai Erzsébet tér helyén működő piacon. Négy év múlva még nőtlen kereskedőként kapott polgárjogot, újabb négy év elteltével már nagykereskedőként jegyezték, ehhez tekintélyes tőke (s talán egy vagyonos feleség) szükségeltetett. Döring 1833. november 18-án, árverésen megszerezte az egykori Feszl-ácstelepből ezt a 472 négyszögöles saroktelket. Erre terveztetett lakóházat a korszak legnépszerűbb építészével, a Lipótváros arculatát meghatározó Hild Józseffel. Az 1834-ben felépült kétemeletes, klasszicista stílusú Döring-ház alaprajza négyzetes, közepén kicsiny udvarral. Az előcsarnokba lépve kazettás, palmattás dongaboltozat fogad, a belső tér egyébként igen puritán.

A homlokzaton emléktábla hirdeti, hogy „ebben az épületben, az egykori Döring-házban élt és dolgozott 1848-ban Kossuth Lajos pénzügyminiszter, az Országos Honvédelmi Bizottmány elnöke.” Kutas László szobrászművész alkotása egy kétforintos Kossuth-bankót formáz, a táblát a Budapesti Városvédő Egyesület és a Pénzügyminisztérium közösen állíttatta. A szűkszavú szöveg arra nem tér ki, hogy Kossuth Hírlapjának kiadóhivatala is itt működött. Hogy őt idézzük „Megjelenik Hírlapom, minden eddigi magyar lapnál nagyobb egész íven július elejével, hatszor hetenként. Félévi előfizetési ára Budapesten házhoz hordással, boríték nélkül 8 pengő

forint, postán borítékban, hetenként hat-szor küldve tíz pengő forint; kevesebbszer küldve 9 forint. – Előfizethetni Pesten, Ná-dor utca, Döring-házban, »Kossuth Hír-lapja kiadóhivatalában«, vidéken minden postahivataloknál.”

Kossuth mindig is kedvelte ezt a dinamikusan fejlődő környéket, már a harmincas években itt lakott. A Törvényhatósági Tudósítások előfizetési felhívása szerint „Lakásom a József piaczon az óránál, 166. szám, első emelet, özv. Szapáry grófné házában”, később a Fürdő utcában (ma József Attila utca 3.) bérelt egy akkora lakást, hogy még a Tudósításokat buz-gón másoló jurátusok is elfértek benne. Akkoriban, mint azt már *Eötvös József* és a Wodianer-ház esetében láttuk, nem volt szokatlan a lakás és az iroda ilyes-forma összekötése.

A Döring-házban lévő első emeleti lakása mellett rendezte be Kossuth saját pénzügyminiszteri irodáját, miközben magát a minisztériumot a Várban helyezték el. 1848 őszétől a Honvédelmi Bizott-mánynak is itt volt a hivatala. Amikor a kormány Debrecenbe tette át székhelyét, s Pestet elfoglalták az osztrák csapatok, 1849 januárjában *Liechtenstein* herceg tábornokainak utalták ki Kossuth nem túl tágas lakását. Ezt ugyanis csupán egyetlen hálószoba, egy nappali, egy apró cse-lédszoba, egy konyha és egy minden-es helyiség alkotta.

Februárban a Jogügyi Igazgatóság a Döring-házat lezáratta. A forradalmi kor-

mány visszatérésevel, 1849 nyarán Kos-suthék aztán visszaköltöztek az épület-be, és itt rendezték be kormányzóelnöki hivatalát, mely három helyiségből állt, egyet az írnokok használtak, egyet az elnök, egyet pedig tárgyalónak tartottak fenn. A Kossuth család július 8-án sietve hagyta el Pestet, csak a ruhaneműt és a mindennapi használati tárgyakat vitték magukkal, s néhány bútort. A házat az osztrák hivatalos szervek 1850 márciu-sáig ismét lezáratták, majd a lakás és az iroda berendezését elárverezték. A család hirtelen távozásának bizonyítékai az ár-verési jegyzékek, eszerint a lakásban mar-radt tűzhely, pléh kalapdoboz, hordoz-ható árnyékszék, nem vitték magukkal a gyerekek játékeit és Kossuth kedvenc gyalupadját sem. Az értékes szőrmékből, bőrből álló téli ruhatárukat *Domonkos* szücs tisztítójában foglalták le. A jobb ál-lapotban lévő bútorokat, szebb tárgyakat a Haditörvényszék és a Főügyvédség vette meg, de a többire bárki szabadon licitálhatott. A vevők nevét és a vásárolt tételeket a levéltári iratok megőrizték.

A Döring-ház tulajdonosa kávéház nyi-tására ugyan nem kapott engedélyt, de házába fogadta a Pesti Műegylet rendes éves tárlatát. A művészeket a Redoute épületéből a szabadságharc ideje alatt odaköltöző képviselőház szorította ki. Buda ostromakor az osztrákok a városi táncpalotát szétágyúzták, a kiállításnak új helyet kellett keresni. Az egylet így ju-tott el a Döring-házba, ahol 1851. július

8-án nyílt meg műtárlatuk, de a követ-kező évektől a Nemzeti Múzeum, illetve a Diana-fürdő (a BM épületelődje a Szé-chenyi téren) lett a helyszín.

Döring a Nádor utcai ingatlant 1854-ben eladta a *Goldberger* családnak. Az egymást váltó tulajdonosok sorából em-lítést érdemel a Magyar Általános Hitel-bank. Ők 1880-ban vették meg a házat, és *Petschacher Gusztáv* tervei alapján újabb emeletet építettek rá. A bankszékházban alapították meg 1895. január 24-én az osztrák hajózási vállalat hazai vetély-társának szánt Magyar kir. Folyami és Tengerhajózási Részvénytársaságot. Pár évvel később a Magyar Evezős Egyesü-letek Országos Szövetsége is ott műkö-dött, ahogy mérnökök és ügyvédek iro-dái, tokajhegyaljai borászok is ezen a címen lettek bejegyezve. A tulajdonvál-tozás mindig változtatásokkal járt együtt. Átépitették a fölépcsőházat, új öntöttvas korlátot helyeztek fel, az egyik helyen áttörték a közfalat, máshol nyílásokat falaztak el, megszüntettek egy csigalép-csőt, a homlokzatra figurális dombormű-vek kerültek. S ha ez még nem lett vol-na elegendő, a húszas években két újabb emelettel megtoldották.

A második világháborút követően az államosított épületet a Magyar Tudu-mányos Akadémia hivatalai használták. A statikai túlterhelés miatt a falak repedni kezdtek, a leromlott állagú Dö-ring-ház fennmaradása kétségessé vált. *Borsos Béla* 1956. szeptember 27-én kelt műemlékvédelmi szakvéleménye változatlanul hagyva megerősítik, vagy lebontják és helyén újat emelnek, vagy műemléki helyreállítás keretében megszüntetik az emeletráépítéseket. Az illetékesek a harmadik javaslatot fogadták el. A két éven át tartó renoválás alatt visszaállí-tották a főbejárat dongaboltozatának és az első emelet előcsarnokának eredeti ál-lapotát. Bár az is szóba került, hogy ide helyezik a Nemzeti Szalont a lebontásra ítélt Erzsébet téri épületből, inkább isko-lai célokra engedték át. Még folytak az apróbb kőművesmunkák, amikor 1958. október 13-án megkezdődött itt a tanítás. A Döring-ház ma is oktatási intézmény: a Hild József Általános Iskola.

A cikk szerzője is itt koptatta az is-kolapadokat (bár akkor *Münnich Ferenc* neve szerepelt az utcatáblán), s mivel az alsósok tantermei az első emeleten voltak, talán éppen Kossuth egykori lakásában gyakorolta az egyszeregyet. ●

FÉNYYIRDA

Titkos
udvarokSebestyén László
fotósorozata

Divat volt valaha a képes újságoknál, hogy poszterminőségben adtak közre egy-egy felvételt, rendszerint valamely sztárról (akkor még így hívták a celebeket). Ezt a hagyományt újítjuk fel most, a magunk nyelvén fogalmazva persze: *Sebestyén László* felvételeivel. Fadobozos, lábon álló fekete-fehér felvételekre alkalmas „Klősz”-kamerájával a pazar pesti és budaipaloták udvarait örökítette meg.

V., Hercegprímás utca 19. A hajdani szántó Hild János (1766–1811) 1805-ös térképén már parcellákra bomlik. A téglány alakú mély telek 1840-ben került a „görög” kereskedő, *Trshtyánszky István* tulajdonába, aki azonnal beépíttette *Pollack Ágoston*nal (1810–1872). A kétemeletes házat 1867 februárjában *Sauer József* vette meg. Néhány kisebb belső átalakítás után, 1889-ben az első emeleti homlokzatra a sarkoktól befelé lévő második tengelybe öntöttvas korlátú erkélyek kerültek. Az ingatlan a későbbiekben is a család tulajdonában maradt, 1926 februárjában *Sauer Cecília* fiára, *Beimel Sándorra* szállt. A „méltóságos úr” a következő évben a megváltozott igényekhez igazodva négyemeletes bérházzá alakíttatta az egykori klasszicista házat. Az ismert műépítész, *Fellner Sándor* (1857–1944) megtartotta a régi ház értékeit. A belső különlegessége a telek nagy méretét kihasználó kétudvaros loggia beépítés. Az előcsarnok jobb oldalán nyílik a háromkarú, reprezentatív lépcső. Ez az első emeleten a tulajdonos hatalmas lakásába vezetett, amely nemcsak a teljes utcai frontot foglalta el, de két szobával még az utcai traktusba is betüremkedett. A keresztiszárnyal elválasztott hátsó rész szerényebb, de világos lakásait a jól ismert csigalépcsőn lehet megközelíteni. Az utcai és a középszárnyban lévő loggia nagyon elegánssá és meghitté teszi a belső udvart, amelynek végében eredeti funkcióját veszítve, virágtartóként szolgál az egykori kút. (H. V.) ●

Simplicissimus Budapestje

BEVEZETÉS A KORSZERŰ SZNOB- ÉS HEDONIZMUSBA, VALAMINT AZ ALKALMAZOTT EMBERLESÉS TUDOMÁNYÁBA

A megosztás gazdasága 1: Indulatok az Uber körül

A taxisok 2016 januári sztrájkja legalább két dolgot biztosan elért. Először is, egy viszonylag szűk körben ismert márka több nagyságrenddel ismertebb lett. Mindenki bevéődött az Uber név (nálunk az „über” kiejtés győzött). A taxisoknak aligha lehetett ez a célja, de hatalmas ingyen reklámhoz juttatták halálos ellenfelüket. A másik következmény az lett, hogy kettészakadt Budapest társadalma, és végre nem politikai erővonalak mentén.

A taxispártiak és az uberpártiak nagy vitát folytattak a Facebookon. Csak egy törpe kisebbség adott igazat mindkét félnek, azzal, hogy egyenlő feltételeket kell biztosítani a kétfajta taxizásnak. És e kisebbség is két részre szakadt, az egyik azt mondta, hogy a taxis jogszabályok megvannak, azokat kell erővel betartatni. A másik kisebbség, amelyhez én is tartozom, azt képviselte, hogy új, jóval enyhébb, de kijátszhatatlan szabályokat kell hozni. Erre van már precedens: a NAV-hoz bekötött pénztárgépek a boltokban. Vagy ez már most is így van a taxisoknál? Akkor miért halani annyi csalásról?

Akárhogy is van, a feltartóztathatatlan technológiai változások ellen vonulni értelmetlen. Inkább elébe kellene menni. Néhány hét különbséggel két kedvenc nyomtatott újságomban, a kaliforniai Wired magazinban (egy gúnyos IT szakember megfogalmazásában: „az informatikai ipar National Geographic-ja”), illetve a Magyar Narancsban olvastam, hogy mennyire közel van az önjáró autók világa. Azokhoz pedig nem kell majd sofőr... Lehet majd egyszemélyes kocsit is rendelni. Elterjedésének a legnagyobb gátja, állította mindkét lap, figyeljük majd meg, az emberek autós birtványa lesz. Szeretnek az emberek autót birtokolni, pedig a járművek naponta 22–23 órát állnak. Micsoda pazarlás ez, hát nem?

Minnél olcsóbb a taxi, annál kevesebb lesz a saját autó, gondolná az ember, ezért jó dolog az Uber. De a taxiban a legdrágább az ember, ezért a bérautó árának csökkenése lehet az egyik út –

abban a legdrágább tényező mi magunk vagyunk, akik vezetünk. Igen ám, de a bérautót fel kell venni, le kell adni, bonyolult dolog. Ezért a közelben lévő autók között kell szétnézni. Már egy ideje töprengek azon, hogy az alattunk lévő szomszédnak, akivel nemcsak a lépcsőházban, de a Facebookon is gyakran összefutok, teszek egy ajánlatot: adja kölcsön az autóját néha bevásárlásra, egy tisztos órabérért. Neki talált pénz, nekem olcsóbb mint a taxi...

A megosztás gazdasága 2: Simplicissimusné főztje és az idegenek

Tavaly augusztusban beszámoltam arról, hogy Simplicissimusné asszony az egyik főzőportálon jelentkezett az akkor induló szolgáltatáshoz tengerimalacnak. Az egzotikus nevű új portál is globális fejlesztés, otthoni főztöt kínál bárkinek, egy honlap alapján, bankkártyás regisztráció után. Az amatőr szakács maga szabja meg a fogásokat, az árat. Azt is, hogy mikor fogad vendégeket.

S-né elment egy összejövetelre, ott jó benyomást keltett, mert igazán jól és innovatívan főz, és néhány éve a főzős blogokat bújja. Annyira megtetszett a magyar Yummbert elindítóinak, hogy őt delegálták az Index portál bemutató cikkéhez.

Az újságíró így foglalta össze a lényegét: „Ha kezdek éhes lenni, a térkép kiadja nekem a közelemben lévő, éppen aktív házigazdákat. Megjelenik egy fénykép arról, hogy mit kínálnak és mennyiért, például paprikás csirke nokedlivel 1200 Ft-ért vagy rakott krumpli ezerért. Rányomok a rakott krumplira, ami megjelenik a vendéglátónál, ő pedig visszaigazol, hogy fogad-e.”

A dolog félúton van a saját főzőkészítés és az étterem között. Van-e erre tömeges igény? (Mert a taxizásra van!) És van egy más bökkenő is: ha az elfoglalt dolgozó nő rászokik arra, hogy az egy emelettel lejjebb lakó nyugdíjas hölgy főztjére fizet elő a gyerekeinek, akkor a második héten nem kerülnek majd meg a Yummbert?

Itt tartottunk az augusztusi lapzártakor. Néhány nappal később egy reggel nejem kirakott egy ajánlatot a Yummbertre, én meg 11-kor kajánul hazatelefonáltam: van-e már „kapás”. Nem volt. Fél tizenkettőkor azonban jött egy csupa nagybetűs, diadalmas SMS: ketten bejelentkeztek fél 1-re. 2-kor hívtam őt, kíváncsi voltam, hogy sikerült, de lerázott: „Még itt vannak...” Fél háromkor ugyanígy.

A Yummbert ételmegosztó szolgáltatás logója. A név az angol „yummy” (fincsi) szó és az Uber keresztesítéséből származik.

Aztán kiderült: adóellenőrök... Jóízűen megették az ebédet, megdicsérték az ételt, majd az ajtóból visszafordultak, hogy ők tulajdonképpen a NAV-tól vannak... Tíznel több oldalas jegyzőkönyvet vettek fel. Aztán többször is be kellett menni a magas hivatalba. Minden alkalommal nagyon civilizáltak voltak, látszott, hogy nem nagyon tudnak mit kezdeni a dologgal. Február közepén jött ki a 20000 forintos büntetés. Ha igaz, a Yummbert cég kifizeti helyette.

A megosztás gazdasága 3: Az Airbnb átrendezi az albérlet-piacot

A BUDAPEST egyik régebbi számában elmeséltem pozitív élményeimet a megosztó gazdaság egyik sikertörténetéről, az Airbnb nevű globális szállásközvetítő portálról, hogy milyen könnyen és gyorsan találtam magamnak New York-i szállást, pont ott, ahol akartam, még hozzá tűrhető áron.

Azóta a családban és a közelebbi ismeretségi körömben hárman is kezdtek lakáskiadással foglalkozni Budapes-

ten. Egy unokahúgom, aki a férjének a lakását adja ki, és több másiknak a teendőit is elvállalta, egy jó barátom felesége, aki örökségből vett belső területi, pont illyesmire optimalizált kis lakást, és egy pestkörnyéki városban élő ismerősöm, aki egy kis gyár résztulajdonosa, ő két jó minőségű lakást vett, hozzá profi honlapot is terveztetett. Hogy mennyire szabályosan adóznak, azt nem tudom (egyikük biztosan: a közvetlen családban valaki magas rangú navos), de nem is ez ennek a cikknek a tárgya. Hanem az a kedvezőtlen hatás, amit az AirBnb megjelenése okozott a budapesti lakáspiacon! A különböző szakportálok egyöntetűen arról számoltak be, hogy az albérleti díjak annyira megnövekedtek a belső területeken, hogy onnan egyre jobban kiszorulnak a diákok és a fiatal, pályakezdő lakásbérletők – főleg a szinglik, de még a párok is.

Baj ez? Hogyne lenne az. A bennszülöttek életfeltételei romlanak – ehhez a város vezetésének valahogy viszonyulnia kellene.

A baj az, hogy az AirBnb nem adózik Magyarországon, és az a gyanúm, hogy a lakáskiadók se nagyon. Persze nem is tudom, hogy mire kellene a pénz. Szociális lakások építésére, amit csak pályakezdők vehetnek bérbe, nyomott áron? Vagy albérleti támogatásra? Vagy az AirBnb-zőket kellene nagyobb adókkal sújtani? Nem tudom, többféleképpen lehet jót tenni a társadalommal. Szocialista, konzervatív és liberális eszköztárral is. Csak először tüzetesen meg

kell ismerni a helyzetet. Szerintem ennek még előtte vagyunk.

Az is érdekes, hogy a hotelszakma a taxisok mozgalmától élesen eltérően (akik az Uber kiiktatását követelik) fel se vette az AirBnb betiltását vagy korlátozását. Részben azért, mert úgy is tudják: lehetetlen.

A megosztás gazdaságának félreértése: A „közhasznu könyvárusítás” esete

A Központi Szabó Ervin Könyvtárból jövet-menet egy különös dologra bukkantam: egy szekér és egy könyvtár kereszteszésére. Az volt kiírva rá, hogy „Közhasznu könyvkereskedés”, és minden könyv 300 Ft. Nem bírtam megállni, körülnéztem: meglehetősen jó felhozatal volt, főleg a rendszerváltás előtti nívós könyvekből. Egy jó arcú fiatal hölgy leste az érdeklődőket, éreztem, hogy csak egyetlen biztató szó kellene, és ajánlana máris valami jót.

Kiderítettem, hogy ez a mozgalom Olaszországból indult. Az olaszforum.blog.hu szerint: „Antonio La Cava nyugdíjas tanárról nehezen állítható, hogy a pénz miatt foglalkozna a könyvekkel. A hetvenes éveiben járó bácsi minikönyvtárrá alakított háromkerekű járgányával járja Matera környékét, Basilicata tartományt (a csizma sarkantyújánál van), hogy maga köré, könyvek köré gyűjtse az embereket. És ahogy az egy ilyen emberrel történhet Olaszországban – Dél-Olaszországban, tegyük hozzá – sok-sok szép történettel gyarapodott könyves túrái, hétköznapijai alatt.”

Ez igen, gondoltam, micsoda remek kezdeményezés... Aztán elgondolkodtatott az a tény, hogy a szekérre az is ki volt írva: 5. számú téka. Vajon hány lehet? És miért a Központi Könyvtár közelében tartózkodik a szekér? Életszerű az, hogy aki könyvtárba jár, az itt vesz könyvet?

Még jobban elgondolkoztatott az az irat, amelyet az interneten találtam: a kőbányai önkormányzathoz benyújtott előterjesztés, amelyben a Közkincs Egyesület Kőbányától szeretne raktár és irodahelyiséget, és egy évre 795 800 Ft támogatást a két mobil pult elkészítésének költségeire. És azt írják, hogy összesen húszat akarnak Budapesten...

Ettől már elment a kedvem. Amit Olaszországban a csizma sarkánál egy magánember, magánlelkésedből, magánpénzből, sikeresen csinál, azt itt valakik közpénzből, egy könyvtárakkal szerencsére jól ellátott nagyvárosban szeretnék utánózni... Úgy, hogy mindannyiunk pénzével vernék a csalánt.

De vajon működhet ez a modell a mai Magyarországon? Nem inkább a könyvtárhasználatot kellene fellendíteni? Jól tudjuk a szocializmus éveiből, hogy a túl olcsó könyv leszoktatja az embereket a könyvtárba járásról. Ráadásul beavatkozik az antikváriumok üzleti érdekeibe.

Volt még a kőbányai előterjesztésben egy dermesztő passzus: céljuk „szakmai grémium, központi lista létrehozása a »jó könyvek« minősítéséhez”. Ez aztán mindennek a teteje: hát nem az újságok, folyóiratok, irodalmi portálok, az örvendetesen sokasodó olvasmány blogok dolga ez, hanem egy újonnan létrehozott bizottságé? Erre csak a minap hallott pesti szólással tudok reagálni: „Anyám, borogass!”

Nem olyan ez, mintha világtalan embereknek nagy számban az úton való átkísérésére indítana valaki mozgalmat, közpénzen?

A kultúrában a megosztás gazdaságának jó közösségi példája a rukkola.hu, a cserélde, ahol az emberek a saját jó, de szükségtelenné váló könyveiket ajánlják fel, és keresik meg a nekik szükségeseket. (A portál szlengjében ez a „rukkolás” és a „happolás”). Tavaly megvette őket a Publio nevű magyar selfpublishing cég, és azt ígéri, hogy a nagyon keresett kötetekből gyorsan, olcsón újra nyomtat példányokat. Sok sikert kívánok! ●

fotó: Sebestyén László

HOSSZÚ TÖRTÉNET

Családi ház és építészet

szöveg: Somogyi Krisztina, fotó: Sirokai Levente

fotó: Sebestyén László

Földes László Ybl-díjas építész

A pilisborosjenői ház tervezéséért Földes László és Sónicz Péter elnyerte a Média Építészeti díj eseményen a zsűri különdíját és Az év háza versenyen a MÉSZ különdíját. Adott tehát egy ház, ami a szakmának is, a közönségnek is tetszik. A Budapestről kiköltözött lakók, a helyi építési hatóság és az építész is büszké rá. Ennek ellenére biztosan lesznek olyanok, akik a képek láttán meglepődnek, hiszen elsőre hagyományos, nyeregteretős falusi épületnek tűnhet a díjnyertes alkotás. A kortárs építészet szemléletébe azonban nagyon is szépen illeszkedik, s bár az utcáról alig látszik, paradox módon Európától Japánig magára vonta a szaksajtó figyelmét. A családi házak tervezéséről Földes László Ybl-díjas építészt kérdeztük.

– Milyen jegyek alapján mondja az építész, hogy jól sikerült a ház?

– Számít a kulcsin, de az önmagában kevés. Számít, hogy mennyire jól használható, mennyire jók a belső terei. Épület és környezet viszonya, így a településsel, utcával való kapcsolata is fontos. És számít, hogy a használókkal mennyire van szinkronban. A megbízóimról nyugodtan mondhatom, hogy nagyon jó emberek. Jó szívűek, kedvesek, harmonikusan élnek. Nagyon kulturáltak, és nincs bennük nagyzsolási vágy, nem akartak hencegni. Érdekes, hogy éppen ezzel a szerény házzal keltettünk nagy figyelmet. A siker fontos része – ami egyébként a Pilisborosjenői Építési Osztálynak is fontos volt – az épített környezethez való kapcsolódás. A helyiek büszkéek hagyományos ófalujukra, szerethető arculatát őrzik. Szigor-

ral szembesültünk. A hivatalban előírtak a magas tetőt, kéréseik voltak a vakolatra és a téglára vonatkozóan. Engem ez nem zavart, mert nagyon izgat, hogy olyan házat hozzak létre, ami egyszerre régi és új. Néprajzos szülők gyerekeként parasztházak felmérésén nőttem fel. Érdekel az az építészet, ami magában hordozza a hagyományokat, ha nem is feltétlenül formai értelemben. A Hosszú ház esetében a kis feszítáv, a nyeregteretős, a vastag falak mind olyan szerkesztési elvek, amelyek már százötven évvel ezelőtt megvoltak. De az építésznek az a feladata, hogy kortárs eszközökkel fogalmazzon meg, amit akar. Annál is inkább, mert ebbe a házba nem egy gazdálkodó parasztcsalád költözött be, hanem egy értelmiségi házaspár. Érthető módon más az életmódjuk, az igényeik. Az új szempontokat kellett úgy

A Hosszú ház különböző nézetekben: a hosszan elnyúló oldalnézet, a völgy felé forduló, déli terasz és az utca felől látható zárt homlokzat

összehozni a formával, hogy minden természetes módon történjen, ne erőltetetten.

– **Mondod: jók a ház terei.**

– Igen. Ma például tipikus igény, hogy a megbízók konyha-étkező-nappali együttesben gondolkodnak. Nekem fontos érzékeltetnem, hogy mikor hol vagyok, tehát a konyhában legyen olyan térzetem, hogy „én most a konyhában vagyok” és ez legyen más, mint amit az étkezőben vagy a nappaliban érzek. Ez egyszerűnek hangzik, de egyáltalán nem az, hiszen összességében egy térről beszélünk, azaz nincsenek válaszfalak. Finom eszközöket kell bevetni. A Hosszú házban az étkező és a nappali közé három lépcsőfok szintkülönbség került. Ezáltal a nappalinak 45 centivel magasabb a belmagassága, így érzékelhető a váltás a térben. A konyha is egy tér az étkezővel, de a bútorok pontosan kirajzolják a határokat.

– **A családi ház az építész számára mennyire típustervezési feladat, és mennyire egyedi?**

– Vannak alapsémák, de minden család a története más. Itt például egy olyan házaspárról van szó, amelynek már felnőttek és családot alapítottak a gyerekei, tehát nincs szükségük sok hálószobára, de a hétvégén azért összegyűlik a nagycsalád. Tehát miközben két embernek tervezünk otthont, arra is kell gondolnunk, hogy mi történik, ha tízen vannak. A dolgozószoba vendégszobaként is funkcionálhat, az említett konyha-étkező-nappali kapcsolat pedig hamar

élettel telik meg, amikor sokan jönnek. Az említett térsor elé került egy nagy, fedett terasz is, ahol egy nagy ebédlőasztal található. Ez a családi események emblemikus helyszíne, szervezőpontja lehet.

– **Tipikusnak mondható az alaphelyzet: Budapestről kiköltözők házat szeretnének maguknak az agglomerációban. Titeket melyik fázisban kerestek fel?**

– Mintaértékű ez a történet: szerencsére még a telekvásárlás előtt keresett meg egy család (egy idősebb házaspár és az egyik, már családostól gyerekek) kétgenerációs ház tervezésére. Az építész számára a helyszíneresés plusz munka, de megéri, hiszen egy rossz telek, avagy rossz adottságú épület nagyon megnehezíti a tervezést. A megbízónak például tetszett egy jó állapotú ház, amelynek azonban nagyon rosszak voltak a terei, de érdekesnek tűnt egy ürömi friss parcellázás is. Ezzel két problémám is volt, így felvettem, hogy ha azt veszik meg, akkor az elkövetkező évtizedben mindig lesz egy szomszéd, aki éppen építkezik. Úgy húsz év kell majd ahhoz, hogy kialakuljon a békes emberi környezet. A szép zöld mezőn járva ez nem biztos, hogy az ember eszébe jut. Ráadásul, a terület egy szélcsatorna végén helyezkedett el, ami elbizonytalanító. Az állandó szél nagyon kellemetlen lehet.

– **A megvásárolt telek viszont elég keskeny. Mi tetszett meg benne?**

– Tényleg határeset a keskenysége, de gyönyörű volt rajta a növényzet, és ez fontos

szempont volt a feleség számára. Ő elég hamar elvarázsolódott. A telek közepén áll egy természetes diófa, fókuszpontként ahhoz igazítottuk a házat. Az volt az első gondolat, hogy építsük körbe. Egy év alatt nyolc-tíz változat készült el, ezek közül párat itt látsz makettként az asztalon. Közben a fiatalok úgy döntöttek, hogy inkább külön képzelik el az életüket, de a szülők kitartottak mellettünk, és egy fele akkora házra kértek ajánlatot. Akkor már úgy ismertük a telket is, mint a tenyerünket és a megbízóval is jó ismerősökké váltunk: gyorsan megtaláltuk a megoldást. A korábbi makettek tanulsága az volt, hogy minél bonyolultabb a ház, annál kevésbé jó. Ezért döntöttünk egy nagy, hosszú egyenes hasáb mellett. Kellott nekünk is, a megbízónak is az előkészületi év ahhoz, hogy egy ennyire egyszerű megoldásig eljussunk. Elsőre nem fogadták volna el tőlünk, hogy egy hosszú, egyenes tömegben lakjanak, talán unalmasnak hitték volna. De látták, hogy hiszünk a házban, lelkesek vagyunk és hittek nekünk.

– **Az építészek mindig hangsúlyozzák a megbízóval való bizalmi viszony fontosságát.**

– Ez a kulcsmomentum. A megbízóval szemben soha nem lehet jó házat csinálni. Ez közös munka. A terv láttatását segítik a ma készíthető színes 3D-s ábrák, és a makett is nagyon hasznos. Ennek ellenére a megbízó nem képes mindazt elképzelni, amit az építész lát, ezért hinnie is kell a

sikerben. Maradjunk ennél az épületnél! A Hosszú ház képlete hihetetlen egyszerű: adott egy hosszú hasáb kis fesztávú magas tetővel, 23 méter hosszán. A belső terei azonban változatosak: elindulunk a magaslati ponton a hálószoza felől, ahol 2,65-ös a belmagasságunk. Ez felnő 3,10-re az étkezőben, majd beérve a nappaliba tovább nő 45 centiméterrel, így ott már 3 és fél méternél is nagyobb. A terek egyre tágasabbak lesznek, a terasz és a látvány irányába felnyílnak. Nemrég – miután már tényleg nagyon jó barátok lettünk – a megbízónk bevallotta, hogy amikor a tér felnyílását elsőként elmondtuk neki, azt gondolta magában, ez csak olyan duma, amivel el lehet adni egy tervet. Amikor azonban a szerkezetkész házban elindult felülről a nappali felé, döbbenet tapasztalta, hogy amit mondtunk, megélhető. Mire kierünk a fedett teraszra és feltáru előttrünk a völgy, egy izgalmas téri folyamat tetőpontjára is eljutunk. Akkor – így mesélte a megbízó – egyet csettintett a nyelvével. Nem gondolta volna, hogy ezt a térélményt egy rajzasztal mellett ki lehet találni.

– Manapság szokás beépíteni a tetőteret, ez is tipikus döntés. Itt padlás maradt. Ez nem pazarlás?

– Mesteremtől, Turányi Gáborától azt tanultam, hogy egy igazi jó házban mindig van egy kis tartalék. Aki rögtön csutkára kihasználja a lehetőségeket, nehéz helyzetbe hozza a lakókat, mert az élet úgyis hoz plusz igényeket. Erre gondolni bölcs dolog. Az egész ház a belsőépítészettel együtt úgy 40 millió Ft-ból épült, minden döntéssel nagyon kellett vigyáznunk. A túlköltekezés általános veszély. Ahogyan a Gyűrűk ura című alkotásban a gyűrű jól láthatóan mindig csábítja a különböző szereplőket a hatalom irányába, olyan veszélyes erő a költekezés az építkezésnél. Okosan kell mérlegelni egy ajtó vagy egy burkolat kiválasztásánál is, különben elfogy a pénz, és a házat nem lehet jól befejezni. A technikai megoldásokat sokan szeretik, főleg Németország irányából jönnek olyan „intelligens” megoldások, amelyek számítógépes rendszerekkel és sok csövel működnek. Ezek nagyon drágák, egy hosszabb áramkimaradás során összeomlanak, és ellentmondanak mindannak, amit az élet természetességéről és az egyszerűségéről gondolok, így egy klimatizált helyiségben nyáron sem lehet kitarálni az ablakot a kert felé.

A házon végigfutó könyvespolc egyben szervező erő és látványelem

Lefegyvereznek azok a régi házak, amelyeknek önmagukban jó a klímájuk. Ez a ház is ilyen. Mi megspóroltuk a drága gépészetet, de minden olyan építészeti eszközt bevetettünk, ami a klimatizálást elősegíti. A téglafalak több mint ötven centi vastagok és ennek a természetes rendszernek a része az átszellőztetett, üres padlástér, ami pufferezónát hoz létre kint és bent között. A mennyezet harminc centis hőszigetelésével együtt a nyári melegek jól kibíráhatók. A nappali előtti fedett loggia is ezt a célt szolgálja. A tervezés fázisában felmerült, hogy üvegfal is zárhatná ezt a területet, trendiben nézne ki a ház, de klimatikusan nem működne jól.

– A fenntarthatóság és a működés szempontjából is fontos, hogy mennyi a rosszul kihasználható tér, így például a fölösleges folyosó. A Hosszú ház egyik sajátos szépsége éppen az az összekötő tér. Hogyan alakult ki?

– Valóban alapvető nehézség volt a folyosó kitalálása, ami a hosszú házformából és a kis fesztávúból adódik. A tervezés során jártunk a megbízó lakásában és megmutatták, hogy minden falfelületen könyvespolc volt. Ezeket kisebb rémületünkre meg is akarták tartani. Kiszámítottuk, hogy száz folyóméter könyvfelületet kell kialakítsunk, ez hatalmas helyigény. Először megijedtünk, végül ez a helyzet adta a ház megoldási kulcsát: a könyvespolcnak végig kell futnia a köny-

Kint és bent találkozása a publikus zónában. Terv: Földes László, Sónicz Péter

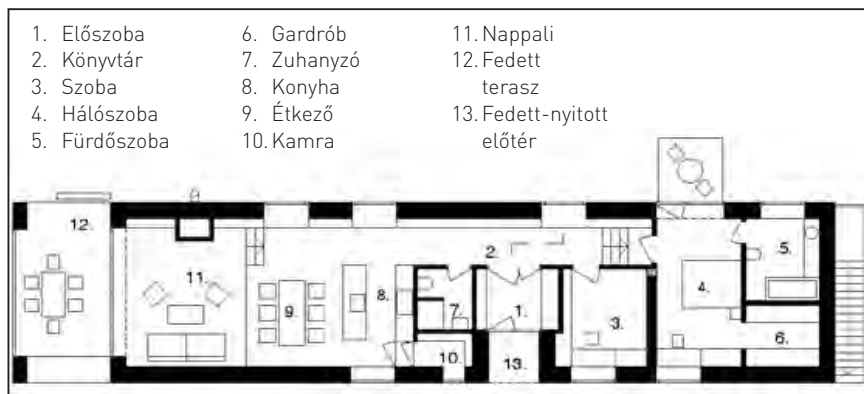

Kandalló, ablak, ülőfülke, tévé, műalkotás és könyv dinamikus kompozíciója

ha-étkező-nappali térhármasán. De még ez sem volt elegendő, ráadásul a nappali mögött maradt még nyolc méter folyosónk. Ekkor jutott az eszünkbe, hogy ha az egész házon végigtolnánk a könyvespolcot, akkor a belső térben is megjelenne egy olyan túlzás, mint ahogy magának a háznak a hossza is az. A folyosót a hasznos funkciók rovására megszücseltük. Ez is, és a könyvespolc végigfutása is felértékeli ezt a teret. Egy 17 méteres könyvespolc azonban akár nyomasztó is lehet, ezért beintegráltunk három ablakot. Az ötven centiméteres falvastagsághoz harmincöt centiméteres könyvespolc-mélység adódott, így a nyílásokban ülőfülkéket tudtunk kialakítani, ahova be lehet kuckózni. Kedvenc helyek lettek ezek. Az ülőfülkék kapcsán is fontos az előképekről szót ejteni, hiszen műemlék épületekben szoktak jellemzően ilyenek megjelenni. A kortárs építészet vissza tud kacsintani történelmi korokba, eszközként használva valamit, ami historikus épületek sajátja volt.

A földszint alaprajza

– A Hosszú házat a publikus és privát terek szempontjából két zónára osztottad, a kerttel és a látvánnyal való viszonyban is jelen van egy nagyobb és egy intímebb lépték. Jól érzem, hogy nagyon fontos a számodra a privát-publikus terek szétválasztása?

– Nekem mindig a terek elhelyezésének a logikájával kezdődik a tervezés, alapvető, hogy ezek jó sorrendben legyenek. Amikor a Hosszú háznál belépek az előszobába, a súlypontban támadjuk meg a házat. Onnan tárul fel a kiszélesített folyosó. Egyik irányba a publikus terek nyílnak: konyha, étkező, nappali és a loggia, a másik irányba a dolgozó, a vendégszoba, a szülői háló és a vizes helyiségek kerültek. A háló részben valóban van egy kis magánterasz, egy intím kert, ahol két személynek ki lehet ülni, reggelizni, pihenni, napozni.

– Beszéljünk általános problémákról is. Közhiedelem, hogy a családi ház építésszor az építész drágítja a folyamatot, és vannak, akik azt hiszik, kicsi épületet nem kell nagy építésznek terveznie. Mit gondolsz erről?

– A szakszerűtlenség drágítja a folyamatot, tehát éppen a jó építés hiánya a gond. Egy ház akkor jó, ha arányosan költünk mindenre. Sok pénzből és kevés pénzből is lehet jót és rosszat is építeni. A drága gépészet és anyagok kapcsán már korábban említettem, hogy vannak nagy csapdák, egy jó építész segít meghozni az arányos döntéseket. Fontos kimondjuk, hogy az, aki a saját egója érdekében behajítja a megbízóját a költségekbe, óriási szereptévesztésben van. Ma a pazarlást és öncélúságot jellemző módon elítéljük a szakmában. Az építésben a megbízó legfontosabb partnere az építész. Ez bizalmi helyzet, amit ki kell alakítani, ki kell érdemelni minden egyes alkalommal. A másik közhiedelem is tévedés. Amikor egyetemista voltam, Török Ferenc tanár úr azt tanította nekünk, hogy egy nagyon kicsi épület sokkal nehezebb megcsinálni, mint egy nagyot. Számos középület híres tervezője bizonyosan egyetértene velem abban, hogy családi házat tervezni nem könnyebb, nem kisebb feladat, hanem éppen ellenkezőleg, Komoly kihívás. Gyakran nem is egyszerű feladat. A Hosszú ház tervezésénél például Sónicz Péter fiatal kollegámmal dolgoztunk együtt. Az ő kreativitása és frissége is benne van ebben az eredményben. És persze a tulajdonos munkája is. Itt utalnék vissza a korábbiakra: a családi házak koprodukciók a megbízóval. ●

FÉNYIRDA

KÖSZÖNET AZ ADOMÁNYOZÓKNAK

Lengyel Beatrix

A következő s az azután következő nemzedékek számára a múzeum hiteles helyként őrzi meg a tárgyakat – képeket – abban a formában, ahogy keletkeztek, nem alakítva át őket az aktuális ízlés és szokásrend szerint. Ez a legfontosabb, legalapvetőbb feladata. A közösség generációinak felelősséget kell érezniük az utánuk következők iránt. Igyekezniük kell gyarapítani és átörökíteni az elődök és saját koruk tárgyasult üzenetét.

„Öllező kutyák” Hemző Károly felvétele, 1983

Közhely, hogy az 1990-es évektől radikális változásnak vagyunk tanúi, a fényképezés egy fontos korszaka, az analóg technika a szemünk előtt tűnik el a gyakorlatból. Sőt, talán már múlt időben fogalmazhatunk: megtörtént az analóg, ezüst alapú fotográfia-ról a digitális fényképezésre történő áttérés. A kézbe fogható, albumban gyűjthető fotográfiák kora lejárt. Most már olyan generációk nőnek fel, amelyek tagjairól csak digitális felvételek készülnek, lassan már otthon sem látnak családi felvételtként diát, fekete-fehér vagy színes papírképet, horribile dictu: negatívot. S a régi fényképek, ha már nem ismerik a rajtuk szereplőket, nem tudnak semmit a megörökített eseményekről, nem egyszer a szemétként végzik, vagy – jobb esetben – megjelennek a Vatrán. A nagy, még meglévő hivatali archívumok is vergődnek, túl sok gondot okoz a tárolás, kevés a szakember.

Közben pedig radikálisan nő az eredeti fényképek ára a fotóműtárgy-piacon. A múzeumok nehezen tudják tartani a lépést, megvásárolni a közösségi gyűjtemény számára azokat a képeket, amelyek történelmi szempontból fontosak, korjelzők, netán a technikájuk miatt különlegesebbek, művészi nyomatok saját koruknak.

Kutathatók, hozzáférhető

Ebben a helyzetben, ma, a váltás korában vagy éppen a váltás végén, a szisztematikus és az esetleges gyűjtés, illetve a dokumentálás különösen fontos feladata a gyűjteményeknek. Ezt a munkát akár a feldolgozás és a bemutatás, közösségi megosztás kárára is folytatnunk kell, mert a pillanat most van itt! A hagyományos fotográfia darabjai rövid időn belül olyan különlegessé válnak a maguk tárgyi valóságában, mint régi korok mára

Látkép a Ferenc József (ma Szabadság) hídról. Háttérben az Erzsébet-híd
Ismeretlen fényképező felvétele, 1943

Fényképész a Gellért-hegyen. Valószínűleg Kerny István fényképezi a Tabánt
Ismeretlen fényképező felvétele, 1930-as évek

már nem művelt technikákkal megalkotott bármilyen más tárgy. A számítógépeken, különféle hordozókon, felhőkben őrzött képek megőrzése pedig ma még igen bizonytalan. Emellett, azt is meg kell jegyeznünk, hogy az eredetileg nem digitálisan készült képek digitális változatai őrzik ugyan a képi információt, de az eredeti fotográfiának számos más fontos elemét sajnos nem.

Ennek ismeretében, szellemében dolgozunk, ennek az alapfeladatnak igyekszük megfelelni a Magyar Nemzeti Múzeum gyűjteménye is. Természetesen igyekszünk meg is mutatni mindazt, amit elhelyezünk a Fényképtár raktárában: kiállításokon, kiadványokban, a kutatószolgálatban (itt különféle segédletekkel, listákkal, címszavakkal, illetve digitális adatbázisban is kereshet az évi mintegy háromszáz kutató), az internetes felületeken: adatbázisban, blogbejegyzésben, Facebookon vagy éppen honlap-cikkben.

A Nemzeti Múzeum tavaly közel 30 ezer tárgyat tett közzé az europeana.eu felületen és a saját honlapján is, ezek között nyolcezer fényképtári fotográfia kereshető. Az adatbázist folyamatosan bővítjük. Ezek mellett – hozzájárulásunkkal – a Fényképtár számos értékes darabja található meg különféle tematikus internetes portálokon.

De fontos határt szab az ilyen természetű publikálás kereteinek, hogy mi csak azt tesszük, tehetjük közzé, ami eredetileg a gyűjteményünkbe került – és amit nem véd szerzői vagy más jog. Ezért sem célunk olyan virtuális adatbázisokat létrehozni, amelyekben az eredeti, ki tudja hol és milyen állapotban levő,

Házmesterné, Hemző Károly felvétele, 1983

ha még egyáltalán meglevő képek nézegethetők. Ezeket az adatbázisokat nagyon is fontosaknak tartjuk, örülünk világhálós jelenlétüknek, de úgy véljük, más a feladatuk, mint nekünk.

Analóg alkotók

A minden korban mindig szűkös költségvetés szorításában nagy segítségünkre vannak azok, akik bizalommal fordulnak hozzánk, mert hitelességünk, tisztességünk meggyőzte őket, és munkánkat támogatásra méltónak találják. S emellett persze úgy gondolják, hogy a Magyar Nemzeti Múzeum gyűjteményében biztonságban megőrzik a számukra is fontos fotográfiákat. Magánszemélyek, hivatalok, amatőrök és hivatásos fotográfusok között többen vélekednek így. Az elmúlt néhány év számos ajándéka közül szemelgetünk az alábbi összeállításban a BUDAPEST olvasóinak.

Kollégánk, a BUDAPEST szerkesztőségében is dolgozó *Saly Noémi* már többször gazdagította a tárat például korai városképekkel. *Horthy Istvánné Edelsheim-Gyulai Ilona* számos családi felvétellel bővítette a gyűjteményt. A ránk figyelő adakozók között kell említenünk *Mészáros Lászlót*, akitől 2006 körül számos, a forradalom időszakát megörökítő, illetve városképet kaptunk. Akkor, az '56 kerek évfordulóján megjelent múzeumi évkönyvben katalógus formájában közöltük is ezek jegyzékét. Most, évekkel később, *Mészáros mérnök* úr még otthon őrzött gyűjteményét áttekintve további felvételeket adott át nekünk, amelyek között találtunk egy számunkra igen fontosat: a képen a Nemzeti Múzeum égését örökítette meg! *Baják Lászlóval* 2015 októberében ezzel idéztük fel a honlapunkon az akkori események emlékét, a korabeli írott forrásokat is a kép mellé rendelve (mnm.hu/hu/cikk/eg-nemzeti-muzeum-1956-oktober-24-26).

Intézmények is átadják olykor anyagukat. A BKV-től a korai budapesti közlekedés fotográfiái kerültek hozzánk a közelmúltban.

Az analóg fotográfia művelői nagy generációjának kiemelkedő tagjairól sem feledkezhetünk meg, amikor azt vesszük számba,

miként építjük fel kiváló alkotók önzetlen segítségével gyűjteményünkben az elmúlt idők tárgyiasult üzenetét.

A nemrégien elhunyt *Ács Irén* évekkal ezelőtt adományozta teljes életművét a gyűjteménynek. A negatívok mellett pozitívok, korabeli képes magazinok kerültek hozzánk. Az anyagot még a fotográfussal együtt rendezte *Kiscsatári Marianna* és *Miszlai Edit*, így ma riportjai kutathatók a gyűjteményben. Az anyag reprezentatív válogatását *Ember-Világ* címmel 2005-ben mutattuk be kiállításon, s azóta is több tárlaton szerepeltek nálunk őrzött művei.

Wormser Antal a főleg az Esti Hírlapnál készített riportfelvételeit 2007-ben adta át, így számos kordokumentummal gazdagodtunk az 1960-as, 1970-es évekből. Válogatott anyagát kis, kétnyelvű katalógussal kísért, négy helyszínen bemutatott kiállításon ismertette a közönséggel *Bognár Katalin* és *Kiscsatári Marianna*. *Bognár Katalin* munkája nyomán *Wormser* képei folyamatosan kerülnek föl digitálisan az europeana.eu honlapra.

*Tóth József Füle*s fotós kortársairól készített remek portrészorozatának nemcsak azokat a pozitív képeit és negatívjaikat hozta hozzánk, amelyek könyvben napvilágot láttak, hanem az egyes fényképezésekről készített valamennyi felvételt (összesen több mint kétezer negatívot).

B. Müller Magdától nemrégien vettük át – többek között – Ki-zökkent idő című könyve anyagát. A kötetben így vallott arról, hogy miért is fényképezte a március 15-i ünnepeket olyan kitartóan éveken át: „Ez foglalkoztatott egyfolytában. Ez volt a mániám. Nem rendelte meg senki.” A piros-fehér-zöld motívum az ünnep visszatérő eleme, *B. Müller Magda* fényképei a részletek sok-sok apróságát is megörökítették az utódainknak.

Lugosi Lugo László fényképes naplói, utóbbi években készült portréi is, a fotós ajándékaént éppen mostanában gazdagítják a gyűjteményt. Hozzánk került és mi örökítjük majd tovább, elsősorban *Varga Jánosnak* köszönhetően, *Berkó Pál*, *Konok Tamás* és *Schoch Frigyes* felvételeit is, amelyek egy része a Fortepanról már

Motorverseny a Városligetben Schwanner Endre felvétele, 1958

Az Élmunkás téri (ma Lehel tér) piac
Wormser Antal felvétele, 1968. szeptember

Gobbí Hilda színésznő a kertjében
Keleti Éva felvétele

Fényreklámok a Kígyó utcában
Wormser Antal felvétele, 1977

közismert. *Forgács Károly* évtizedeken át készített portréfelvételei az egykori munkatárs, feleség *Forgács Éva* jóvoltából gazdagítják a gyűjteményt és kerülnek számos alkalommal könyvek, folyóiratok lapjain a közönség elé.

Ősszel Schwanner, Keleti

A Múzeum timpanonja alatt most *Hemző Károly* szurkoló kislány ábrázoló fotója hívogatja a körút járókat, hogy nézzék meg a fotográfus teljes életművét bemutató, átfogó történeti fényképi kiállítást. Még életében ajándékozta életművének nagy részét a Nemzeti Múzeumnak. A kiállítás munkálatai közben közel húszezer kép digitalizálása, tematikus kutatásra történő előkészítése történt meg.

Köszönetnek szánjuk az ajándékozó alkotóknak a várhatóan ősszel rendezendő két kiállításunkat is. A fényképészek körében *Schwanner Endre* arról nevezetes, hogy a fotográfia műszaki kérdéseiben naprakész tudással rendelkeznek. Őt évtizedes pályáján nemzedékeket tanított, miközben alkotóként számos díjnyertes felvétel mellett hatalmasra duzzadt életművet hozott létre, amelyet mostantól gyűjteményünk őriz. Válogatott képeiből „Színház az egész...” címmel Sárospatakon már tavaly nagy sikerrel rendezett kiállítást *Fisli Éva*, s ez az anyag egészül ki a budapesti bemutatásra Schwanner főbb témáiból: a motorsport, a tánc, a zene – főként a dzsessz – világának válogatott anyagával. (Schwanner színházi fotóiból a BUDAPEST 2015/4. számában adtunk közre egy szűk válogatást.)

A másik őszi kiállítást *Keleti Éva* képeiből rendezzük, akik sokan a magyar fotográfia nagyasszonyának neveznek. Az MTI munkatársaként évtizedeken át készített számos eseményről, alkotókról,

hétköznapi emberekről találó, meghitt, mélyre néző felvételeket. Pályája második nagy szakaszában az Új Tükör képszerkesztőjeként, később az Europress vezetőjeként dolgozott.

Fiatalon azt határozta el, hogy hatvanévesen leteszi azt a fényképezőgépet, amellyel a nyilvánosságnak dolgozik. Ezt többé-kevésbé betartotta, s így felvételei házi archívumába kerültek. Az életműnek ez a ma több mint 90 ezer negatívot számláló része (a feldolgozással szinte még csak a számlálásnál tartunk!) a közelmúltban Keleti Éva adományaként a Nemzeti Múzeum Történeti Fényképtárába került.

Az idén kora ősszel nyitó kiállításunkon ennek az óriási anyagnak egy kis szeletéből válogatunk, eddig soha közzé nem tett érzékeny, a bizalom jegyében fogant portréfelvételeit fogjuk a közönségnek megmutatni. Tudatos, a kép alanyaival közös gondolkodásból születő finom emberábrázolásai utánunk jövő nemzedékek sora számára lesznek tanúi a kornak, az alkotóknak, akikkel a fotográfus együtt dolgozott.

Reméljük olyan sokan lesznek kíváncsiak ezekre a kiállításainkra is, mint a közelmúltban Ács Irén vagy Wormser, Hemző képeiből nyílt tárlatainkra!

Az ajándékozó fotográfusok velünk együtt pontosan tudják, hogy képeik források, történeti források, amelyek számtalan módon tudják elmesélni azt a kort, amelyben éltek, s megismertetni azokat a kiválóságokat és hétköznapi embereket, akik az ő nemzedékük tagjai voltak. A nemzedékek sora pedig egyre távolabbról, már teljesen más képi-tárgyi világból jöve kíváncsian fog a számukra már nem ismert módon készült fotográfiák felé fordulni. S akkor, ott, ezek a valóban megőrzött képek s képi tartalmuk együtt fog sokakat megismerésre, vizsgálódásra, gondolkodásra ösztönözni. ●

VERSLÁB • VERSLÁB • VERSLÁB • VERSLÁB

Mezősi Miklós

Képes fejezetek a budapesti –
egyéni/közösségi – közlekedés
évszázados történetéből

Átkelés a Dunán 1900-ban

Folyó színén a szellő borzolója
a víz haján rendezte fodrait –
ilyen volt a déli árnyék rajzolója,
s te illegetted árva bokraid.
Csónakunk velünk meg-megremeg.
Elkötöttük, és a szellő arra int:
cirkáljunk és élvezzük fodrait,
van belőlük itt is, ott is rengeteg.
Kedved visszhangzott, és kedves zúgaid.
Zavartalan volt – tiszta, mint a víz, a csend.

Felszíni (kötőpályás) közlekedés az 1980-as években

Van úgy hogy nincs mit tenni most
elmenne rímnek itt a pilla most
lenyugszik szemhéjünk megáll
egész nap végzett pislogása most
én innen őszintén nem látok villamost
mivel hogy oly sötét is van
és nem jön erre most
az istenért utasbarát tuja
(villanosnak hívta még a nagymamám)
ne vedd úgy hogy felékszereztem
villamos rímekkel ezt a versem
pedig mi jó poén volt *akkor* és utána is
de hogy van ez most
várod még a régi rímek illatát
a pislogásos árva-sárga villamossal

Gyalogszerrel a 21. századelőn

Ma oly vidám vagyok
miért van és honnan jön ez
hová halad s miféle útja van
elméletet kovácsolok pedig tudom
hogy gyors iramban fog bedőlni
víg táncot járok gyors ütemre lépdelek

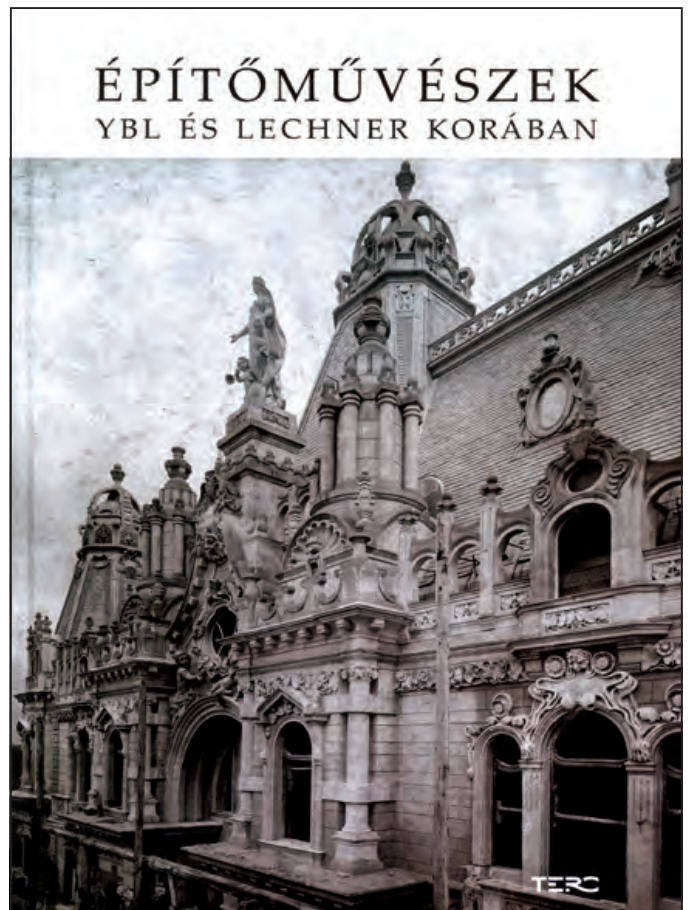
Zárszó

Nézd el, ha áthágtam határaink.
Mert sokszor átléptem – de Máraink
például fekszik mások közt és óva int,
hogy közhelyes (vagy közteres) legyek. Hát most
(halkan, de érthetően rím esett) köhint.

A ROVATOT SZERKESZTI: KIRSCHNER PÉTER

A DERÉKHAD DICSÉRETE

Fodor Béla

Örülhetnek a Budapest (és az ország) építészetének történetével foglalkozó profi és amatőr kutatók, mert a múlt év végén megjelent egy valóban hiánypótló kötet: *Építőművészek Ybl és Lechner korában* címmel. A tanulmánykötet szerkesztője *Rozsnyai József*, szerzői pedig a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Művészettörténeti Tanszékének hallgatói – a szerkesztő tanítványai voltak.

A közös kutatási terület hívta életre a munkacsoportot, 2007 óta dolgoztak azon, hogy az 1850 és 1920 közötti építészet- és város-történeti fehér foltok egy jelentős részét eltüntessék. Mert a korszak meghatározó és iskolateremtő mestereiről (*Hild József, Feszl Frigyes, Steindl Imre, Alpár Ignác, Ybl Miklós, Szkalnitzky Antal, Lechner Ödön, Schickedanz Albert, Lajta Béla, Vágó József*) már készültek monográfiák, kiállítások, és életművük többé-kevésbé ismert a szélesebb nagyközönség előtt is. Mellettük és velük együtt dolgozott azonban egy olyan derékhad, akiknek működése kevésbé vagy egyáltalán nincs feldolgozva, rendszerezve. Pedig ezeknek a mestereknek az épületei napjainkban is állnak, s mi nap mint nap elmegyünk mellettük, miközben alkotóikról vajmi keveset tudtunk. Idáig, ha a 19. és a 20. század fordulójának építészeit és alkotásait akartuk jobban megismerni jószérivel csak a *Gerle János-Kovács Attila-Makovecz Imre* szerkesztette *A századforduló magyar építészete* című kiadványt használhattuk, amely adattár jellegénél fogva szűkösen írtatott egy-egy életpályáról.

Ezen változtat most ez a kötet.

A szerzők által feldolgozott tizenhét építész nevét külön is érdemes felsorolni, mert ez is mutatja a vállalkozás úttörő voltát. Lássuk tehát őket időrendben: *Hans Petschnig, Linzbauer István, Ray Rezső Lajos, Schmahl Henrik, Nay Rezső, Strausz Ödön, Aigner Sándor, Baumhorn Lipót, Hübner Jenő, Sándy Gyula, Böhm Henrik, Hegedüs Ármin, Kőrössi Albert Kálmán, Kármán Géza Aladár, Ullmann Gyula, Ray Rezső Vilmos, Marschalkó Béla*. Impozáns névsor, s első ránézésre is látszik, hogy sokakról ez az első komoly dolgozat.

A szerkesztői célkitűzések szerint tanulmányok ismertetik az életpályák minden fontos eseményét, bemutatják és elemzik a főműveket, de kitérnek a kevésbé ismert alkotásokra is. A kutatások fő céljai között szerepelt az életutak és a tervezett épületekkel kapcsolatos adatok minél alaposabb és pontosabb feltárása, meghatározása, a művek stílusának minél finomabb elemzése, a stíluskapcsolatok bemutatása. Az egyes tanulmányok végén a szerzők az adott építőművész munkáinak jegyzékét is közlik, ami a kötet végén található helynévmutatóval összevetve a topográfiai kutatást is lehetővé teszi.

Budapest szempontjából minket legjobban a *Kelecsényi Kristóf* és *Torma Ágnes* jegyezte tanulmány érdekelt: *Schmahl Henrik* pályáját mutatja be és értékeli. Mindig is furcsa volt, hogy Schmahlról, akit Ybl Miklós jobbkezeként emlegettek, aki német kőműveslegényből autodidakta módon küzdötte fel magát elismert építésszé, aki olyan ismert épületeket tervezett, mint az Uránia és a Párisi-udvar, akinek az Andrassy úton és a Nagykörúton több bérpalotája is áll, nem született még alaposabb pályakép. A szerzőpáros tanulmánya ezt az űrt most biztos kézzel pótolta.

Érdemes külön szólni az egyes tanulmányokhoz kapcsolódó jegyzetanyagról, hiszen ezek mutatják, hogy a szerzők alapos és kiterjedt kutatómunkát folytattak könyvtárakban, levéltárakban, és sokszor a helyszínen is. Az ezekben felhalmozódott jelentős ismeretanyag a további kutatások alapját képezheti. A jegyzetanyag praktikusán a lap két oldalán van elhelyezve, így szinte együtt olvasható a fő szöveggel.

A négy százötven oldalas, formátumában is nagyszabású kötet több száz jó minőségű épületfotó, arckép és tervrajz teszi még informatívabbá és egyben látványossá. Alapos név- és helymutató zárja, mely a rendkívül adatgazdag kiadvány használatát nagyban megkönnyíti. ●

Építőművészek Ybl és Lechner korában.

Szerkesztette: *Rozsnyai József*. Kiadja a *TERC Kereskedelmi és Szolgáltató Kft.* Budapest, 2015. 447 oldal.

Ára: 4800,-Ft

KÖNYVJELZŐ • KÖNYVJELZŐ • KÖNYVJELZŐ

MARÓT EDIT – MARÓT MIKLÓS: BUDAPEST – KÖRSÉTÁK A FŐVÁROSBAN

Holnap Kiadó

Ön csak néhány napot tölthet Budapesten, de a rendelkezésére álló rövid időben szeretne minél többet megtudni a magyar fővárosról. Ez a kis kalauz ahhoz ad tanácsot, hogy minél gazdagabb programot állíthasson össze, és az itt töltött időt a lehető legjobban ki tudja használni. Ezért különféle sétákat állítottunk össze, melyek a város múltját és jelenét meghatározó városrészeket át vezetnek.

Ára: 3200,-Ft

EMELT SZINTŰ ÉRETTSÉGI 2016: MATEMATIKA, MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM, TÖRTÉNELEM

Corvina Kiadó

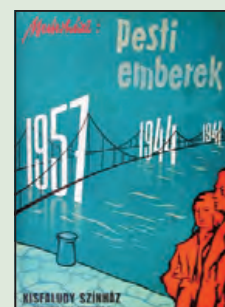
Az érettségi-re való felkészülést segítő, számos általános összefoglaló munkával szemben ez a könyv nem az eddig tanult globális áttekintésért kívánja nyújtani, hanem az Emberi Erőforrások Minisztériuma által 2015 decemberében nyilvánosságra hozott, 2016-os emelt szintű matematika, magyar nyelv és irodalom, történelem érettségi vizsga szóbeli témaköreinek kidolgozását adja, a Részletes Érettségi Vizsgakövetelmények alapján.

Ára: 1490,-Ft kötetenként

A BUDAPEST ANTIKVÁRIUM AJÁNLATA

MESTERHÁZI: PESTI EMBEREK 1941, 1944, 1957 (PLAKÁT)

Kisfaludy Színház.
Bemutató 1958. december 5.
Szn.: Fehér M.
Méret: 66x48 cm,
kartonra kasírozva

Ára: 10000,-Ft

Látogasson el üzletünkbe, ahol számtalan Budapesttel kapcsolatos tétel közül kedvére böngészhet! Címünk: IX. Üllői út 11-13.
www.budapestantikvarium.hu

Fotó: Stiller Ákos

HALLGATUNK EGYMÁSRA

Budapesti Fesztiválzenekar
A 2016/17-es évad újdonságai

Kíváncsi, hogy játszik *Beethoven* a 73 éves világklasszis zongorista, *Richard Goode*? Meghallgatná, milyen egy vérbeli orosz program *Dmitrij Kitajenko* vezényletével? Szívesen megnézné, hogy alkot az észet zseni, *Paavo Järvi*? Vagy a legendás görög hegedűművésszel, *Leonidas Kavakosszal* töltene el egy estét? A Budapesti Fesztiválzenekar következő, 2016–17-es évadában bármelyikre van lehetőség. A BFZ zeneigazgatója, *Fischer Iván* az új szezonban *Rave*-t, *Debussy*-t, *Dutilleux*-t, *Bartók*-ot, *Schubert*-et, *Beethoven*-t, *Mendelssohn*-t, *Mahler*-t, *Liszt*-et és *Strauss*-t vezényel

majd, és FIÚK címmel egy új sorozatot is elindít, amelyben fiatal karmestereknek ad bemutatkozási lehetőséget. Bérletek kaphatók március 18-tól. ●

DEKOR 60/II.

Szakmai és művészeti képzés a kirakattrendező- és dekoratórképző iskolában 1975-től 1995-ig

Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeum, 2016. április 10-ig

Az egykori Dekoratór Iskola jogutódja, a Jaschik Álmos Művészeti Szaközépfiskola Dekoratór Szakosztályának tanárai és diákjai együtt hozták létre a kiállítás-sorozatot, amely a képzés izgalmas területeit, kiváló minőségét és sokszínűségét hivatott bemutatni. A tárlaton megtekinthetők az ott tanító tanárok, jeles művészek alkotásai és az onnan kikerült, az alkotó világ széles spektrumán elhelyezkedő művészek, valamint a szakmát magas szinten végzők tárgyai, munkái. A kiállítást színesítik az iskolai archívum darabjai és a diákok tárgyi gyűjteménye is, amelyek a '70-es, '80-as, '90-es évek korszakát varázsolják a látogatók elé. ●

TAVASZ, FOTÓK ÉS ANTROPOLÓGIA

Új embertani kiállítás a Természettudományi Múzeumban
Magyar Természettudományi Múzeum,
2016. március 18 - december 31.

Vajon milyen lehetett elődeink egészségi állapota? Miféle betegségekkel küszködtek? Egészségesebbek voltak-e, mint mi manapság? Márciusban az ember áll a középpontban a Magyar Természettudományi Múzeumban. A Szóra bírt csontjaink kiállításban a történelemben kalandozunk, és hazánk területén élt emberelődeink arcvonásait, betegségeit, jó és rossz szokásait, biológiai jellemzőit vesszük nagytító alá. A kiállításban Dr. Csont segítségével az em-

bertani kutatásokban is részt vehet. Meg tudná becsülni egy medencecsontból valaha élt embertársunk nemét és korát? Próbálja ki! Pihenésképpen tegyen egy sétát képzelete segítségével hazánk legszebb tájaira! A 2016. március 25-ig még nyitva tartó Varázslatos Magyarország fotókiállítás profi fotósok felvételein keresztül láttatja a nemzeti parkok természeti értékeit, élővilágának különös pillanatait. ●

Victor Vasarely: La-Mi, 1973
© Szépművészeti Múzeum – Vasarely Múzeum

VASARELY

Szerigráfiák, multiplikák

Francia Intézet, 2016. március 18 – június 18.

A 2016 tavaszán megrendezésre kerülő Frankofón Fesztiválon a budapesti Vasarely Múzeum Victor Vasarely (1906–1997) művészetének egyik legjellemzőbb műfajára, a sokszorosított eljárásokkal készült szerigráfiák és multiplikák bemutatására fókuszál.

Victor Vasarely a huszadik század meghatározó művészegényisége volt, az op art, a kinetikus és a nemzetközi geometrikus absztrakt művészet kulcsfigurája. Munkájának alapja elsősorban a grafikai tervezés, a reklámgrafika, a plakatív művészet volt, attól kezdve, hogy *Bortnyik Sándor* bauhausi alkotói alapokra épített budapesti magániskolájában, a Műhelyben reklámgrafikai képzésben részesült. Vasarely munkáival igyekezett a művészetet megszabadítani „elitista” hagyományaitól. Jelmondata volt, hogy a művészet legyen elérhető mindenki számára. A „művészet demokratizálása”, a sokszorosított grafika és multiplika vált művészeti produkciójának paradigmájává. ●

ÉS A HULLASZAG

Zappe László

Az Arzén és levendula egy dologban alighanem egyedül áll a világ színműirodalmában. A cselekmény egyetlen ép elméjű főszereplője színházi kritikus. Szakmájában ugyan elfogultatlansággal nem vádolható, de a darab sztorijában kétség kívül övé kell legyen a néző rokonszenve, minthogy egyedül ő normális. Csakhogy ő erről nem tud. Színházi emberként strindbergi módon gondolkodik, úgy hiszi, a családi terheltségtől ő sem szabadulhat. Legalábbis erre a felismerésre jut, amikor kiderül, hogy nemcsak köztudottan elmebeteg bátyja viselkedik furcsán, az Egyesült Államok elnökének képzeletét magát, miközben a pincében a Panama-csatornát ássa, az emeletet rohamozva meg hangos trombitaszóval riogatja a környéket, de bűbajos, aranyos, jótékonykodó nagynénjei is különös módon segítenek magányos, szomorú életű férfiakon. Szoba kiadása ürügyén csábítják őket házukba, és bodzaborba kevert arzénal szabadítják meg őket bánatos sorsuktól. A hullákat pedig a bátyja temeti el a Panama csatorna árkában, úgy tudva, hogy a munkaterületen pusztító sárgaláz áldozatai. Éppen tizenkettőnél tartanak, bár ezen vitatkoznak, minthogy az elsővel, az ötletadóval föltehetőleg még természetes halál végzett.

Már ebből is bőségesen támadhatna bonyodalom, a szerző, *Joseph Kesselring* azonban nem éri be ennyivel. A színházi kritikus éppen akkor fedezi föl a hullákat, amikor másik testvére, világgá kóborolt bűnöző, hazatér, mégpedig bűntársával, egy plasztikai sebésszel és egy további hullával együtt. Ezzel akár készen is lehetne az a vígjátéki háló, amelybe a szereplők minél jobban nyüzsögnek, annál jobban belebonyolódnak. Az írónak azonban még ez sem elég, rájuk küld egy hibbant rendőrt, aki drámaírónak képzeletét magát, és egy éjszakán át meséli készülő művének szüzséjét, amelyet a kritikus segítségével szeretne formába önteni.

Szörnyen vidám játék tehát, a komikus szituációknak, a nevetséges figuráknak különös aromát ad a halál folyamatos jelenléte. Morbid vígjáték. És látszólag magától működik. Bizonyára *Böhm György* rendező is így gondolja. Elég a technikai lebonyolítás, a nem túl összetett jellemű figurákat bármely színész képes színpadra tenni, az már direkt bónusz, hogy a két néni szerepére olyan minőségi színésznők állnak rendelkezésre, mint *Fehér Anna* és *Molnár Zsuzsa*, a bűnöző bátyot pedig *Zöld Csaba* nyilván remekül hozza. A testes, kicsit görbe hátú *Fila Balázs*nál

elképzelnem sem lehet alkalmasabbat a jámboran háborodott testvér megjelenítéséhez, *Chajnoczki Balázs* meg nagy ügybuzgalommal hajszolja végig magát, illetve a szerencsétlen kritikust a szerepen és az egyre vadabb bonyoldalmakon. Az ezekből kimaradó, de folyton beléjük botló menyasszonyát *Létay Dóra* masszív egészséggel, szigorú józansággal ajándékozza meg. *Újréti László* nagymagánszám-sorozatot ad elő, mint drámaíró őrmester. Kár, hogy túlfontoskodja a fontoskodót. Mások sokkal jobb szokott lenni.

A hátborzongatáshoz azonban nem elég folyton hullákat emlegetni. Ahhoz légtér is kellene. Mégpedig kettős légtér. A bájos idős hölgyek levendula- és uzsonnaillata meg a pince dohos hullaszaga. Az előbbiről nagyjából gondoskodik *Fehér Anna* és *Molnár Zsuzsa*. Dermesztően természetes eleganciával teszik és mondják a rémségeket. Nagyrészt azt is pótolják, ami *Bátonyi György* díszletében hiányzik – nem tudható, hogy ízlés, hozzáértés vagy egyszerűen pénz hiányában. *Túri Erzsébet* találóan kigondolt ruhái viszont sokat segítenek az alakok jellemzésében. A nénik eleganciája, a bolond testvér trópusi öltözéke, a bűnöző báty kinőtt, ócska öltönnye hozzájárul a figurához.

A hullaszagot azonban elfújja a bohózáti mechanizmus könyörtelenül működtetett gépezete. Valami hiányzik ahhoz, hogy a kommersz multság túllépjen önmagán. Talán egy csöppnyi szakmai komolyság. ●

ÉTKEZÉSI ÍRÓ

Ami belefér

szöveg: Jolsvai András, fotó: Sebestyén László

Mit szólnak ehhez az új divathoz, hogy egyél barátom, egyél, amennyit csak bírsz!? Egyél, amennyit képes vagy magadba tömni, te szerencsétlen!

Miként a fenti mondatok hangszereléséből nyilván kiérezhették, én nem vagyok igazán barátja az efféle vendéglátásnak. Egyáltalán, némi távolságtartással és növekvő szomorúsággal figyelem, hogy lesz úrrá az egész emberiségen ez a fogyasztói mentalitás, a mindig többre jutás birtványa, melynek ez a gasztronómiai zsákutca is jellegzetes megnyilvánulása. (Szétfeszítené egy ilyen tárca kereteit – máris szétfeszítette, amint látom – ha itt végleg filozófiai magasságokba emelkednék, de nem állom meg, hogy meg ne jegyezzem: ez a szemlélet – tudniillik a folytonos növekedési vágy, a javak egyre szélesebb körének birtoklása – mind a szervezetek, mind az egyén történetében végső soron kudarcra van ítélve: hiszen a Föld kincsei éppúgy végesek, mint az emberélet. Hogy ezt az emberiség miért nem képes belátni, s hogy miért nem arra fordítja energiáit, hogy e rövid idő alatt jól érezze magát, azt én sosem fo-

gom megérteni. De hát persze nem kell nekem mindent érteni.)

Az „egyél, amennyit bírsz” – mozgalom persze az Egyesült Államokból indult, az óriáshamburger és az extraprofit hazájából, ahol az emberek hajlamosak azt nézni mindenekelőtt, hogyan járnak jól anyagilag. És tényleg csábító kienni a vendéglátónkat a vagyonából. (E lehetőség sajátos változatát dolgozta fel Móricz egyik legszebb novellájában.) De hamar gyökeret vert hazánkban is, és, amennyire látom, sikerre halmoz manapság. Az egyik legnagyobb étteremlánc a szemünk előtt növekedett nagyra az elmúlt évtizedekben, bizonyítván, hogy Magyarország a korlátlan evés és a korlátlan lehetőségek hazája. S a zászlóshajó mögött egyre-másra tűnnek fel újabb és újabb vállalkozások, ugyanezzel a filozófiával. Holott az emberi gyomor mérete és befogadóképessége nem változott ily meredeken az elmúlt évezredekben.

Azért egy bekezdés erejéig jegyezzük meg: tényleg vannak olyan honfitársaink, akik gargantuai étvágygal és alkattal bírnak. Én is ismertem egyet: *Lázár Ervint*,

a kiváló író. Volt szerencsém néhányszor megosztani vele szerény vacsoráját. Nos, ő tényleg végig tudta enni az étlapot. És közben mesélt, anekdotázott, élt. Persze, hogy imádtá minden pincér, minden szakács. De mi, egyszerű halandók csak néhány fogás elfogyasztására vagyunk képesek. Azért ül annyi szomorú, fáradt vendég a teli tányérok romjai mellett az efféle éttermekben. Az egész egy folyamatos kudarc, semmi más.

És akkor még nem beszéltünk a roskadásig rakott tálak látványáról, a döntésképtelenségről, és arról, hogy időnk nagy részét a szervezéssel, a svédasztal vagy a grillsütő meg a helyünk közötti ingázással töltjük, megfosztva magunkat a nyilvános étkezés legfőbb vonzerejétől, a remek asztaltársaságtól.

Az első efféle hely Budán nyílt a nyolcvanas évek végén, s egy távoli ország gasztrokultúráját igyekezett népszerűsíteni ezekkel az eszközökkel. Persze, azok még békeidők voltak, nem korlátozták az étteremben tölthető időt, az ember, ha akarta, egy szelet hús mellett is elüldögélhetett, már csak erkölcsnemesítési okokból is. (Hogy ti. ellent tudott állni a sok csábításnak.) Az volt a helyi szokás, hogy aki nagyon elégedett volt a vendéglátással, fizetéskor kért egy ollót a pincértől, és levágta, emlékebe, a nyakkendője végét. A kravatlicsonkok aztán a falat díszítették, élethossziglan. Egyszer én is éltem ezzel a lehetőséggel, aztán végleg elköszöntem a műfajtól. ●

BUDAPESTI TÖRTÉNETI MÚZEUM

Budavári Palota E épület • Nyitva február 28-ig 10-16 óráig, március 1-től 10-18 óráig

Buda „a királyi méltóság széke és trónusa”

Megnyílt a középkori királyi palota eredeti részeit
bemutató felújított kiállítás

Az eredeti helyiségek (Gótikus terem, kápolna) mellett
könyvtár, őrszoba, 3D rekonstrukció is látható a palotáról.
A múzeum új bejáratunkon, a Várkert Bazár felől is megközelíthető.

www.btm.hu • www.facebook.com/BudapestiTortenetiMuzeum

480 Ft

fotó: Keleti Éva

